

ANALIZA PERCEPCIJE ZAPOSLENIH UPRAVE POLICIJE CRNE GORE O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI

1. UVOD

Pitanje rodne ravnopravnosti je pitanje ljudskih prava i jedini način izgradnje socijalno pravednog i demokratskog društva (Pekinska platforma, 1995). Rodna ravnopravnost pretpostavlja da muškarci, žene, osobe drgčijih rodnih identiteta, imaju jednake uslove za ostvarivanje ljudskih prava. Osim toga, rodna ravnopravnost pretpostavlja i da postoje jednake mogućnosti za muškarce i žene da doprinesu kulturnom, političkom, ekonomskom, socijalnom i nacionalnom napretku, kao i da imaju identične mogućnosti da uživaju sve koristi i beneficije od napretka jedne zajednice.

U cilju sagledavanja pitanja rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore, Uprava policije, uz podršku Centra za integritet u sektoru odbrane Kraljevine Norveške (CIDS) sprovela je istraživanje, čiji su rezultati predstavljeni u ovom dokumentu. Istraživanje predstavlja važan dio “Analize postojećeg stanja i preporuka za poboljšanje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore”.

Istraživanje je zasnovano na analizi percepcije zaposlenih Uprave policije o rodnoj ravnopravnosti na osnovu on-line anekete koja je sprovedena u maju mjesecu 2020. Anketa je uključila najpre pitanja percepcije zaposlenih o pojmu rodne ravnopravnosti, a zatim o tome da li se obezbjeđuju podjednake šanse za razvoj karijere kod žena i muškaraca, kao i na podjednaku zastupljenost na rukovodećim pozicijama (što se nerijetko može čuti kao zamjerka u izveštajima Evropske komisije), ali i na sam položaj žena u crnogorskom društvu. Ovo istraživanje takođe analizira probleme sa kojima se žene suočavaju u usklađivanju profesionalnog i porodičnog života, karijernog napredovanja, te odnosu rukovodilaca prema pitanjima rodne ravnopravnosti.

2. PRIMIJENJENE METODE I UZORAK

2.1. Primijenjene metode

Prikupljanje podataka izvršeno je kroz analizu relevantnih dokumenata Uprave policije, kao i sprovođenjem online ankete u Upravi policije Crne Gore u periodu od 04. do 20. maja 2020. godine. Obrazac upitnika koji je korišćen u anketi dat je u prilogu 1.

Empirijski dio istraživanja bazirao se na metodi ispitivanja (primjenom tehnike anketiranja) i statističkoj metodi. Metoda ispitivanja je sprovedena anonimnim anketiranjem ispitanika posebno izrađenim instrumentom – anketnim upitnikom – koji je sadržao 22 pitanja. Odgovori na pitanja bili su uglavnom zatvorenog tipa. Na jedno pitanje ispitanici su davali isključivo otvoren (slobodan) odgovor, dok je u 8 pitanja ispitanicima u okviru ponuđenih zatvorenih odgovora ostavljena mogućnost otvorenog (slobodnog) odgovora.

U anketnom upitniku sedam pitanja je bilo povezano s karakteristikama uzorka, dok su ostala bila usmjerena na stavove i shvatanja rodne ravnopravnosti i trenutne situacije u Upravi policije Crne Gore. Dakle, pitanja u anketi su bila opredijeljena uzorkom i ciljem istraživanja.

Rezultati dobijeni istraživanjem su statistički obrađeni uz adekvatan odabir statističkih metoda, a u zavisnosti od tipa i raspodjele podataka, kako bi se obezbijedio optimalan model sagledavanja uticaja, zavisnosti i razlika između analiziranih podataka dobijenih u istraživanju.

Numerička obilježja prikazana su putem srednjih vrijednosti (medijana, aritmetička sredina) i mjera varijabiliteta (standardna devijacija, opseg vrijednosti, IQR). Atributivna obilježja su prikazana preko frekvencija i procenata. Odnos atributivnih obeležja testirali smo sa Hi kvadrat testom (χ^2). Razlike na numeričkim obilježjima testirane su t-testom za velike nezavisne uzorke i jednosmjernom analizom varijanse (ANOVA). U onim slučajevima gdje su utvrđene statistički značajne razlike između

modaliteta kategoričke varijable, primenjen je Tukey Post Hoc Test. Povezanost dvije numeričke varijable određene su Pirsonovim koeficijentnom korelacije. Univarijantnim i multivarijantnim modelom regresije ispitana su prediktivna svojstva pojedinih varijabli. Analiza grupisanja (klaster analiza) korištena je u cilju svrstavanja objekta u grupe.

Statistička značajnost definisana je na nivou vjerovatnoće nulte hipoteze od $p < 0.05$ do $p < 0.001$. Statistička obrada i analiza urađena je u kompjuterskom programu SPSS V.20 (Statistical Package for the Social Sciences), čemu je predhodila analiza pitanja otvorenog tipa i njihova klasifikacija.

2.2 Uzorak

Uzorak je činilo 575 ispitanika/ca. Imajući u vidu da je u Upravi policije zaposleno 4595 osoba, na dan anketiranja, analogno broju zaposlenih, uzorak od 575 (12,51%), u odnosu na ukupan broj zaposlenih, možemo smatrati adekvatnim i dovoljnim za validno zaključivanje. Na osnovu poznatih i dostupnih podataka o zaposlenima u Upravi policije, naš uzorak ispunjava zahtjeve reprezentativnosti, te se može smatrati prigodnim uzorkom zbog činjenice da su anketom obuhvaćeni oni zaposleni koji su bili dostupni i koji su pokazali spremnost da budu anketirani. Imajući u vidu da je riječ o stratifikovanom uzorku, njegova veličina u potpunosti reprezentuje ciljanu populaciju zaposlenih u Upravi policije Crne Gore.

Anketirani uzorak obuhvatao je samo zaposlene u Upravi policije Crne Gore.

Stratifikacija uzorka obavljena je prema sledećim kriterijumima:

- 1) Ispitanici žive i rade u različitim srednima u Crnoj Gori, od glavnog grada Podgorice, koji je ujedno po broju stanovnika i površini najveći grad u Crnoj Gori, preko gradova srednje veličine kao što su Nikšić, Pljevlja, Bijelo Polje, Bar, Herceg Novi, Berane, Budva, ali i mnogih drugih manjih mjesta u Crnoj Gori (kao na primer Plav, Andrijevica, Šavnik, Risan, Danilovgrad itd).
- 2) Ispitivanjem su obuhvaćeni zaposleni iz različitih linija rada u Upravi policije Crne Gore: uniformisana policija, kriminalistička policija, administrativni poslovi, ali i drugi poslovi kao što su analitički poslovi, forenzika, IT i tako dalje.

- 3) Ispitivanjem su obuhvaćeni kako oni zaposleni koji se trenutno nalaze na izvršilačkim radnim mjestima, tako i oni koji rade na rukovodećim radnim mjestima, uključujući i mjesta visokog rukovodnog kadra.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

3.1. Struktura uzorka

3.1.1 Godine života ispitanika/ca

Kada se posmatra starosna struktura, primjećuje se da nešto više od polovine ispitanika - 50,5% ima između 41 i 50 godina života (tabela br. 1). Ovakva starosna struktura je očekivana, imajući u vidu da se najveći broj zaposlenih u Upravi policije nalazi u ovoj starosnoj grupi.¹

Tabela br. 1 *Godine života*

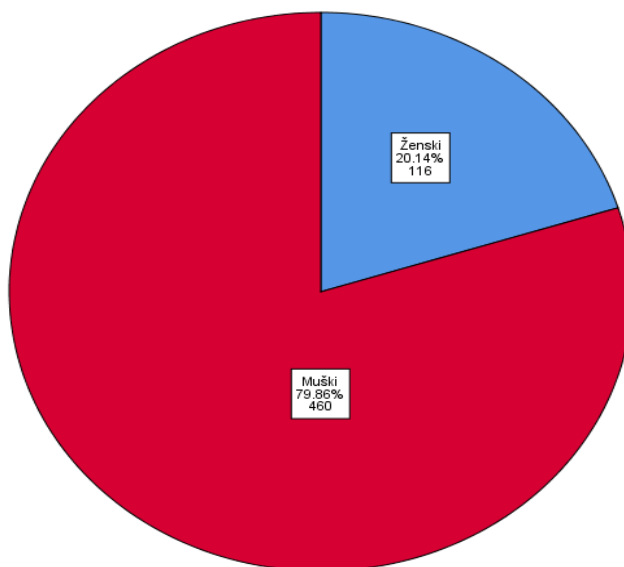
	Učestalost	Procenat	Validni procenat	Kumulativni procenat
Manje od 20	1	0.2	0.2	0.2
Od 20-30	66	11.5	11.5	11.6
Od 31-40	132	22.9	22.9	34.5
Od 41-50	291	50.5	50.5	85.1
Od 51-60	78	13.5	13.5	98.6
Više od 60	8	1.4	1.4	100.0
Ukupno	576	100.0	100.0	

3.1.2. Pol ispitanika/ca

Muškog pola je 79,86% ispitanika dok je ženskog pola u uzorku bilo 20,14% (Grafikon 1). Rezultat je očekivan, jer je procenat žena zaposlenih u Upravi policije Crne Gore samo 14,54%. Kada se radi o prospektivnoj studiji prosjeka, struktura uzorka prema polu odražava brojčanu zastupljenost grupa i u populaciji.

¹ Vlada Crne Gore, Strategija upravljanja ljudskim resursima u Upravi policije za period 2019-2024.

Grafikon br. 1 Pol ispitanika

3.1.3 Obrazovna struktura

Kada se posmatra obrazovna struktura, najveći broj ispitanika ima visoko obrazovanje (46,36%)² i srednje obrazovanje (45.8 %), dok je broj ispitanika koji su završili Policijsku akademiju i neku drugu vrstu *višeg* obrazovanja daleko manji (4.9% odnosno 3%) (vidi tabelu br. 2). Relativno mali broj ispitanika koji su završili Policijsku akademiju posledica je činjenice da u ovu kategoriju ulaze samo ispitanici koji su završili Policijsku akademiju kao *viši* stepen obrazovanja. Naime, Policijska akademija je do 2010. godine školovala kadar koji je nakon završetka školovanja sticao srednje obrazovanje (IV stepen stručne spreme). Tek od 2011. godine diplomci Policijske akademije nakon završetka školovanja stiču više obrazovanje - V stepen obrazovanja (120 ECTS kredita), što objašnjava njihovo nisko učešće kako su opštoj strukturi Uprave policije, tako i u ovoj anketi.

² Ukoliko se ispitanici iz kategorije završenog poslediplomskog obrazovanja svrstaju u kategoriju ispitanika sa visokim obrazovanjem, upitnik je popunilo ukupno 267 zaposlenih sa visokim obrazovanjem

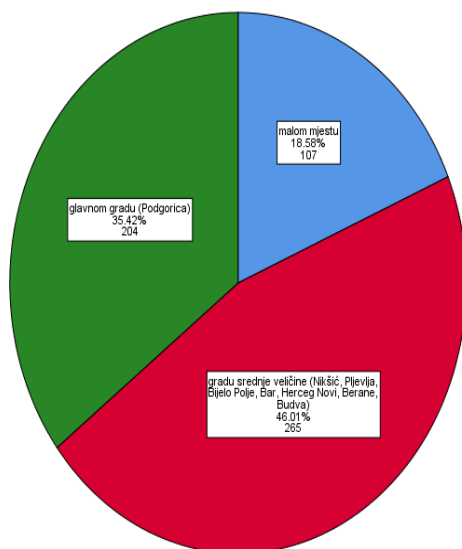
Tabela br. 2 Nivo obrazovanja ispitanika/ca

	Učestalost	Procenat	Validni procenat	Kumulativni procenat
Policijska akademija	28	4.9	4.9	4.9
Postdiplomsko obrazovanje	37	6.4	6.4	11.3
Srednji	264	45.8	45.8	57.1
Viši (nije Policijska akademija)	17	3.0	3.0	60.1
Visoki	230	39.9	39.9	100.0
Ukupno	576	100.0	100.0	

3.1.4 Mjesto rada ispitanika/ca

Analiza strukture ispitanika/ca u pogledu mjesta rada pokazuje da je u anketi učestvovalo 35,4% ispitanika/ca iz Podgorice; 46% njih je iz grada srednje veličine (Nikšić, Pljevlja, Bijelo Polje, Bar, Herceg Novi, Berane i Budva) dok je 18,6% iz manjih mesta.

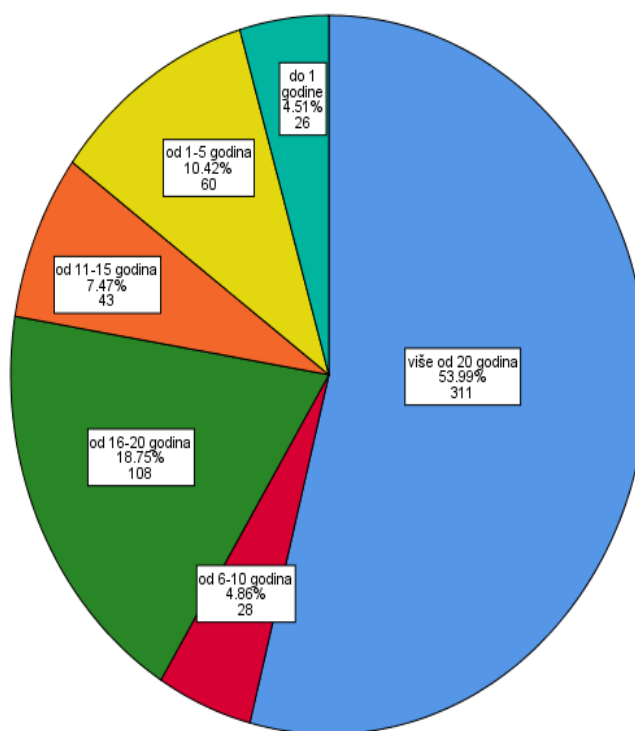
Grafikon br. 2 Mjesto rada

3.1.5 Radno iskustvo ispitanika/ca

Ubjedljivo najbrojnija kategorija ispitanika (53,99%) ima više od 20 godina radnog iskustva u policijskoj službi (grafikon br. 3). Kao što se može vidjeti na grafikonu br. 3, 4.51% ispitanika/ca u Upravi policije Crne Gore radi do jedne godine; njih 10.42% radi od 1-5 godina; 4.86% ispitanika/ca u službi je od 6-10 godina; njih 7.47% u Upravi policije je od 11-15 godina; u službi od 16-20 godina nalazi se 18.75% ispitanika/ca, a preko 20 godina u Upravi policije Crne Gore nalazi se 53.99% ispitanika/ca.

Grafikon br. 3 *Godine radnog staža u Upravi policije ispitanika/ica*

3.1.6 Vrsta posla ispitanika/ca

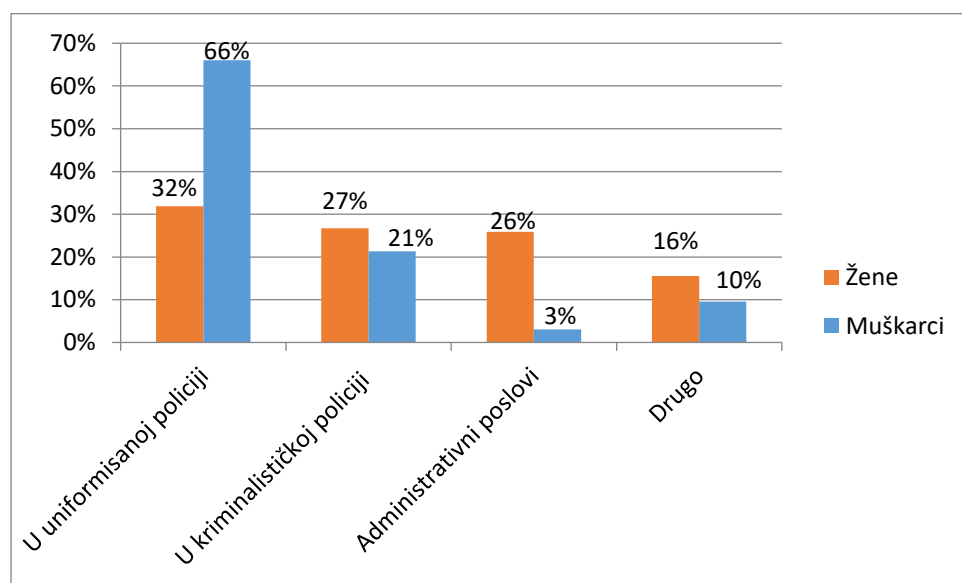
Vrsta posla ispitanika/ca analizirana je kroz tri ponuđena odgovora: uniformisana policija, kriminalistička policija i administrativni poslovi. Ova vrsta ponuđenih odgovora korišćena je zbog velike raznolikosti policijskih poslova i široke palete specifičnih radnih mjesta i oblasti koje bi mogle biti zastupljene ukoliko bi

ispitanicima bilo omogućeno njihovo slobodno iskazivanje. Ispitanici koji su se opredjelili za kategoriju “ostalo” smatrali su da ne pripadaju ponuđenim prethodnim trima kategorijama i nismo insistirali na njihovom naknadnom razvrstavanju. Riječ je o veoma raznovrsnoj grupi radnih mjesta i poslova kao što su: informatički poslovi, forenzički poslovi, policijsko telekomunikacioni i elektronski sistemi i tome slično.

Kada se posmatra ukupan uzorak, najveći broj ispitanika/ca obavlja poslove uniformisane policije (59.2%), dok nešto manji broj obavlja poslove kriminalističke policije (22.4%), administrativne poslove (7.64%) i ostale poslove (10.76%). Ovakav rezultat je očekivan i treba ga tražiti u činjenici da je u Upravi policije Crne Gore najviše zaposlenih u uniformisanoj policiji.

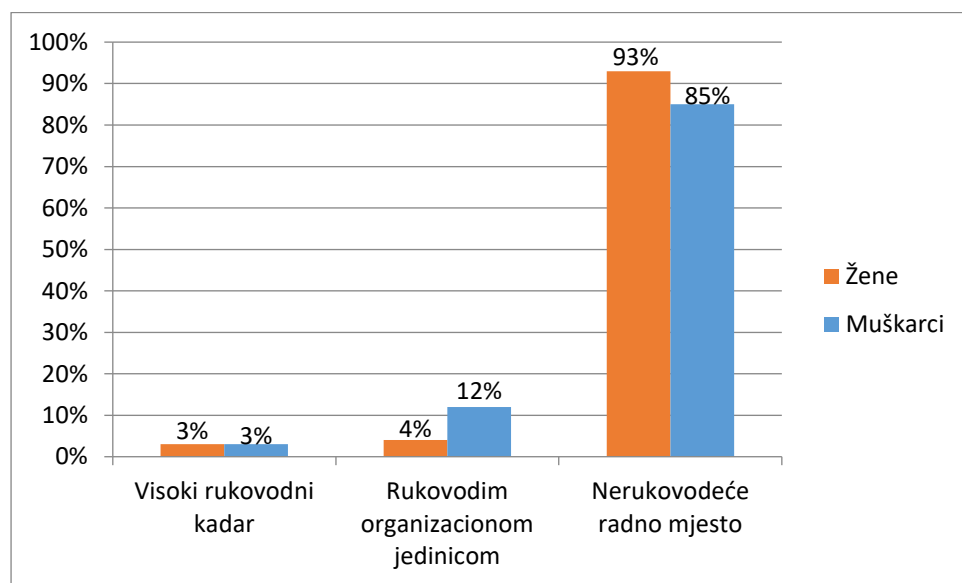
Kada se, međutim, analizira vrsta posla muškaraca i žena posebno, dolazi se do podatka je procenat žena/ispitanica u uniformisanoj policiji samo 32%, dok je procenat muškaraca/ispitanika koji obavljaju poslove uniformisane policije čak 66%. Pored toga dok 26% žena/ispitanica obavlja administrativne poslove, procenat muških ispitanika koji obavljaju administrativne poslove je samo 3% (vidi grafikon br. 4). Ovi podaci upućuju na razmišljanje o razlozima za postojanje ovakve nesrazmere u vrsti policijskih poslova koje obavljaju žene u Upravi policije.

Grafikon br. 4 Vrsta posla ispitanika/ica

Postojanje neravnopravnosti između muškaraca i žena također je vidljivo kod obavljanja rukovodećih poslova. Rezultati raspodjele odgovora koji se tiču pozicije u službi pokazuju da samo 4% žena rukovode organizacionom jedinicom, dok rukovodeće poslove obavlja tri puta više muškaraca – njih 12% (vidi grafikon br. 5). Manji postotak (3%) anketiranih žena i muškaraca, međutim, je svoju poziciju opisao kao “visoki rukovodni kadar”. Imajući u vidu da se pozicije visokog rukovodnog kadra odnose samo na radna mjesta pomoćnika direktora policije, očigledno da je došlo da nerazumjevanja ovog pitanja od određenog broja ispitanika, pošto trenutno nijedna žena u Upravi policije Crne Gore ne obavlja poslove visokog rukovodnog kadra. Ako se taj manji procenat doda procentu ispitanika/ca koji rukovode organizacionom jedinicom, može se zaključiti da 7% žena obavlja poslove rukovođenja, naspram 15% muškaraca.

Grafikon br. 5 Pozicija u službi

3.2. Stavovi ispitanika o rodnoj ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore

Sledeća grupa pitanja tiče se utvrđivanja stavova ispitanika o pitanjima rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore. U analizi stavova o rodnoj ravnopravnosti od presudnog značaja je najprije utvrditi da li i u kojoj mjeri ispitanici prepoznaju značenje i suštinu rodne ravnopravnosti. Ovo je bitno iz razloga što je jedna od osnovnih pretpostavki za smanjivanje i uklanjanje rodne neravnopravnosti prvenstveno svest o njenom postojanju u društvu.

3.2.1. Asocijacije na rodnu ravnopravnost

Od ispitanika je traženo da odgovore na pitanje – „U kojoj mjeri Vas sljedeći termini asociraju na rodnu ravnopravnost?“ Među ponuđenim odgovorima našli su se sljedeći iskazi: “jednako učešće muškaraca i žena u svim sferama života”, “jednakost pri zapošljavanju”, “jednake šanse za napredovanje u karijeri i pristup visokim društvenim pozicijama”, i “jednake plate za obavljanje istih poslova”.

Ispitanici/ce su visoko vrednovali sve ponuđene odgovore (koji su ocjenjeni ocjenom većom od 3.5 na petostepenoj skali), a **dva odgovora su ih posebno asocirala na rodnu ravnopravnost, i to: jednake plate za obavljanje istih poslova (M=4.26) i jednakost pri zapošljavanju (M=3.93)** (vidi tabelu br. 3). Sa druge strane, asocijacija *jednako učešće muškaraca i žena u svim sferama života* dobila je najnižu prosječnu ocjenu (M=3.69), što znači da je od svih ponuđenih odgovora, ovaj najmanje asocirao ispitanike na termin rodna ravnopravnost. Ovi podaci mogu upućivati na zaključak da ispitanici/ce imaju veći doživljaj postojanja rodne ravnopravnosti u područjima jednakih plata za obavljanje istih poslova i zapošljavanja, te zbog toga u većoj mjeri povezuju ove pojmove sa rodnom ravnopravnošću, u manjoj mjeri povezuju rodnu ravnopravnost sa jednakim učešćem muškaraca i žena u svim sferama života i jednakim šansama za napredovanje u karijeri i pristup visokim društvenim pozicijama.

Tabela br. 3 Asocijacije na rodnu ravnopravnost

TERMINI KOJI ASOCIRAJU NA RODNU RAVNOPRAVNOST	MIN	MAX	MEAN	SD
Jednako učešće muškaraca i žena u svim sferama života	1	5	3.69	1.334
Jednakost pri zapošljavanju	1	5	3.93	1.245
Jednake šanse za napredovanje u karijeri i pristup visokim društvenim pozicijama	1	5	3.76	1.354
Jednake plate za obavljanje istih poslova	1	5	4.26	1.21

MIN- minimalna vrednost varijable; MAX-maksimalna vrijednost varijable; MEAN- srednja vrednost na posmatranom uzorku (aritmetička sredina); SD-standardna devijacija

Interesantno je da su pripadnike muškog pola svi ponuđeni odgovori u većoj mjeri asocijali na rodnu ravnopravnost od pripadnica ženskog pola.³ To može ukazivati na činjenicu da muškarci imaju bolju percepciju rodne ravnopravnosti od žena, kao i da žene u većoj mjeri osećaju neravnopravnost u različitim područjima rada i života, te stoga u manjoj mjeri povezuju ponuđene odgovore sa rodnom ravnopravnošću u odnosu na muškarce.

3.2.2 Percepcija zastupljenosti rodne ravnopravnosti u Upravi policije

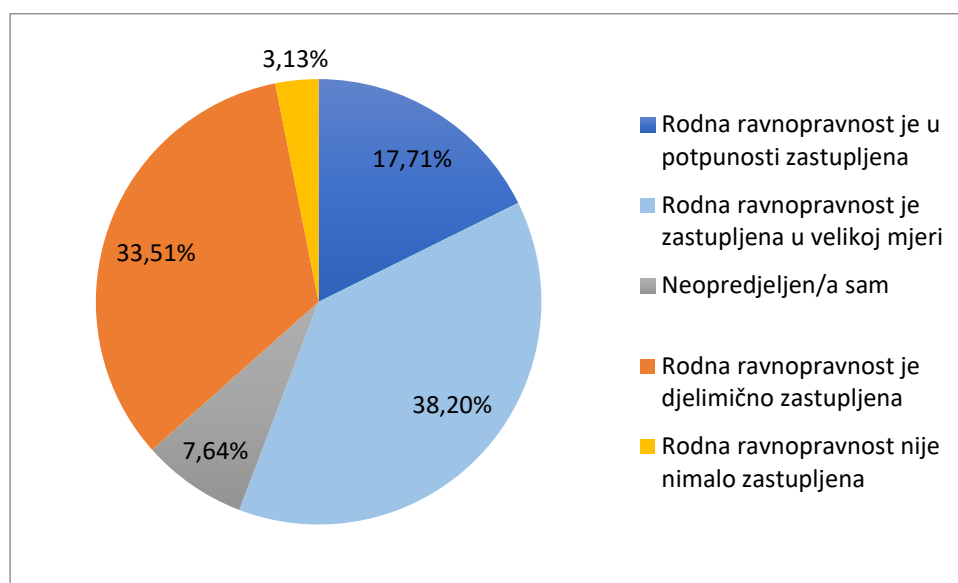
Više od polovine ispitanika/ca (55.91%) zadovoljno je stanjem rodne ravnopravnosti u Upravi policije. Najveći broj ispitanika/ica smatra da je rodna ravnopravnost zastupljena u Upravi policije u velikoj mjeri (38.2%) (grafikon broj 6). Ako se tome dodaju i odgovori ispitanika koji smatraju da je rodna ravnopravnost

³ T-testom nezavisnih uzoraka upoređeni su termini koji su asocijacija na rodnu ravnopravnost kod ispitanika/ca pripadnika različitog pola i pronađene su razlike na svim skalama asocijacija na rodnu ravnopravnost ($p \leq 0.05$). Pokazatelji su sledeći: za termin *jednako učešće muškaraca i žena u svim sferama života* ($M1=3.85$; $SD1=1.277$; $M2=3.08$; $SD2=1.384$; $t=5.692$, $p=0.000$), *jednakost pri zapošljavanju* ($M1=4.04$; $SD1=1.209$; $M2=3.47$; $SD2=1.288$; $t=4.437$, $p=0.000$), *jednake šanse za napredovanje u karijeri i pristup visokim društvenim pozicijama* ($M1=3.93$; $SD1=1.293$; $M2=3.09$; $SD=1.389$; $t=6.125$; $p=0.000$); *jednake plate za obavljanje istih poslova* ($M1=4.35$; $SD=1.071$; $M2=3.92$; $SD2=1.252$; $t=3.672$; $p=0.000$).

zastupljena u Upravi policije u potpunosti (17,6%), dolazi se do procenta od 55.91% ispitanika koji su zadovoljni stanjem rodne ravnopravnosti u Upravi policije.

Međutim, treba imati u vidu da 33.51% ispitanika smatra da je rodna ravnopravnost samo djelimično zastupljena, neopredjeljenih je 7.64% ispitanika, dok njih 3.13% smatra da rodna ravnopravnost nije nimalo zastupljena. Razlozi za ovakvo mišljenje nisu nam poznati, ali se može pretpostaviti da su posledica ličnog iskustva.

Grafikon br. 6 Percepcija zastupljenosti rodne ravnopravnosti u Upravi policije

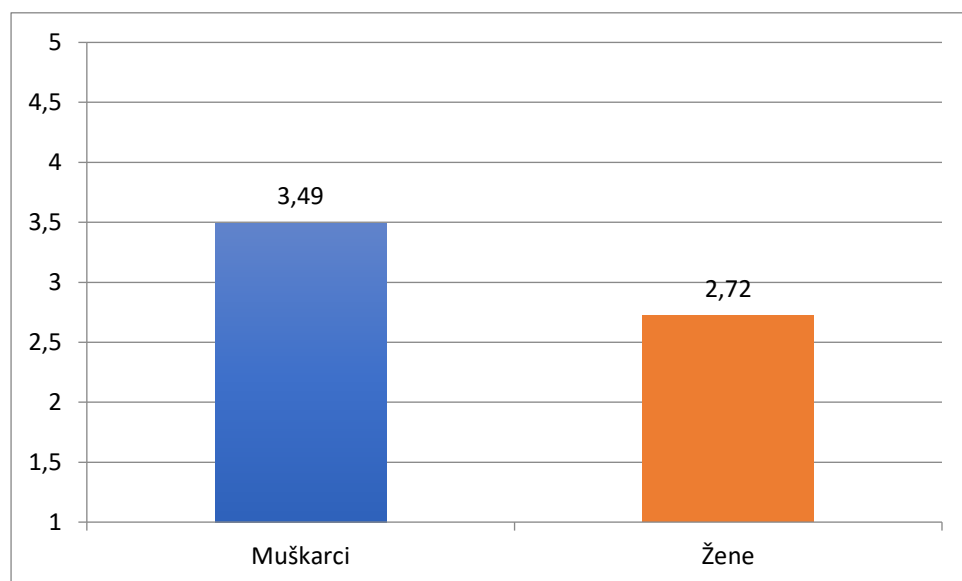

Kada se analizira opšta ocjena rodne ravnopravnosti muškaraca i žena posebno, jasno je da su pripadnici muškog pola značajno bolje ocijenili rodnu ravnopravnost u Upravi policije od žena (grafikon br. 7).⁴ Muškarci su smatrali da je rodna ravnopravnost zastupljenija u značajno višoj mjeri (srednja vrijednost 3.49) u odnosu na žene (srednja vrijednost 2.72). Godine života i nivo obrazovanja ispitanika/ca, sa druge strane, nisu statistički značajno uticali na mišljenje o zastupljenosti rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore.⁵

⁴ Primjenom t testa za nezavisne uzorke dobili smo statistički značajnu razliku ($t=6.462$., $p\leq 0.05$) u odgovorima muških i ženskih ispitanika/ca o opštoj percepciji rodne ravnopravnosti.

⁵ Za analizu veze između godina života i percepcije rodne ravnopravnosti korišćen je Tukey Post Hoc test, koji je „stariji“ od anove tako da se on smatra mjerodavnim ako se njegovi rezultati razlikuju od ANOVA. Nadalje, upotreba ANOVA testa je pokazala da ne postoji statistički značajna povezanost između nivoa obrazovanja ispitanika i mišljenja o zastupljenosti rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore ($p = 0.482$).

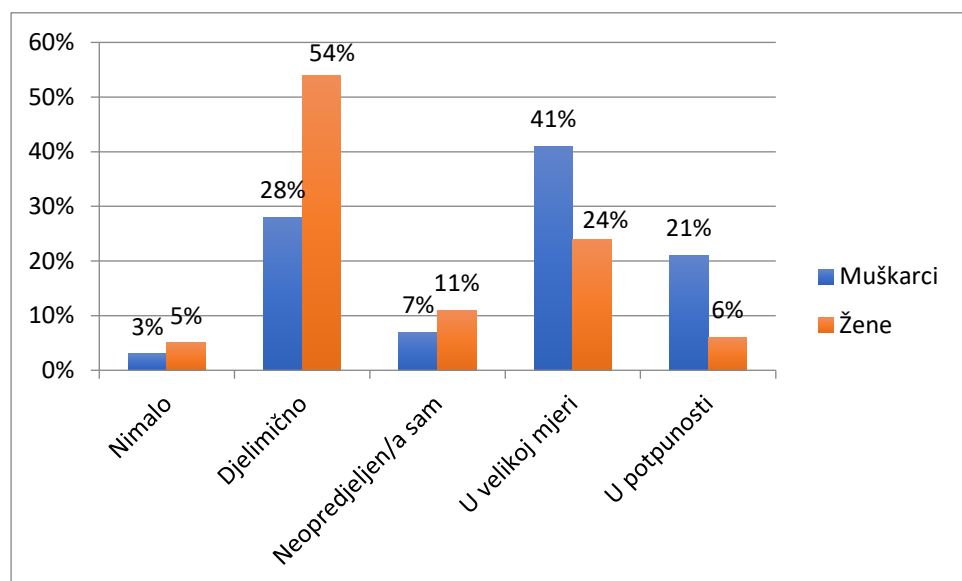
Grafikon br. 7. Ocjena zastupljenosti rodne ravnopravnosti u Upravi policije – muškarci i žene

Kada se detaljnije analiziraju odgovori percepcije muškaraca i žena (kao posebnih uzoraka), dolazi se do istog zaključka – muškarci imaju daleko bolje mišljenje o postojanju rodne ravnopravnosti u Upravi policije od žena. Na pitanje u kojoj mjeri je zastupljena rodna ravnopravnost u Upravi policije Crne Gore 41% muških ispitanika je odgovorilo da je rodna ravnopravnost zastupljena u velikoj mjeri, dok je njih 21% odgovorilo da je rodna ravnopravnost zastupljena u potpunosti (grafikon br. 8). Kada se zbirno analiziraju ove dve grupe, onda se dolazi do zaključka da je **stanjem rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore zadovoljno čak 62% muških ispitanika.** Pored toga, činjenica da je petina muških ispitanika smatra da je rodna ravnopravnost čak u potpunosti postignuta u Upravi policije, pokazuje da predstoji dug put do ostvarivanja tog ideala.

Žene, međutim, imaju drugačije mišljenje o stanju rodne ravnopravnosti. Naime samo 6% ispitanica smatra da je rodna ravnopravnost zastupljena u potpunosti, a 24% smatra da je zastupljena u velikoj mjeri, što znači da je **samo 30% žena zadovoljno stanjem rodne ravnopravnosti.** Najviše njih 54% smatra da je rodna ravnopravnost samo djelimično zastupljena (grafikon br. 8). Analizom ovih odgovora da se zaključiti da žene primećuju pozitivne promjene što se može povezati sa njihovim iskustvom sa manje diskriminacije na poslu, ali one ipak u praksi osjećaju određenu neravnopravnost i smatraju da postoji prostor za promjene na bolje.

**Grafikon 8. U kojoj mjeri je zastupljena rodna ravnopravnost u Upravi policije?
- raspodjela odgovora muškaraca i žena**

Postojeću razliku o percepciji rodne ravnopravnosti možemo tumačiti time da žene u značajno većoj mjeri u praksi osjećaju neravnopravnost i stoga značajno češće procjenjuju da su rodno neravnopravne u različitim područjima života i rada. Nasuprot njima, na nivou stavova većina muškaraca zaposlenih u Upravi policije Crne Gore zalaže se za rodnu ravnopravnost, ali li je pitanje u kolikoj mjeri oni svoje stavove primjenjuju u praksi. Kao primjer možemo najvesti odgovor na postavljeno pitanje: “Koje poslove u Upravi policije trebaju da obavljaju žene?”, gdje je trećina muških ispitanika odgovorila da to nisu rukovodeći poslovi (o čemu će više riječi biti kasnije u analizi).

3.2.3. Zastupljenost pojedinih segmenata rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore

Kada se posmatra percepcija zastupljenosti pojedinih segmenata rodne ravnopravnosti u policiji, distribucije rezultata pokazuju da je rodna ravnopravnost u policiji Crne Gore najviše prisutna kroz *jednake plate za obavljanje istih poslova* ($M=4.11$), a najmanje je prisutna u segmentu *jednake zastupljenosti muškaraca i žena* ($M=2.96$). Ovi rezultati nisu iznenađujući imajući u

vidu da su plate muškaraca i žena u Upravi policije uređene propisima (zakonom i podzakonskim aktima), kao i da ne postoji značajnija diskrecija rukovodilaca u utvrđivanju njihovog nivoa ni za muškarce ni žene. Sa druge strane, postojeći procenat žena u Upravi policije od samo 14,54% je skoro duplo niži u odnosu na evropski standard od 30% zastupljenosti žena u policiji,⁶ pa je niska prosečna ocena ispitanika u segmentu jednake zastupljenosti muškaraca i žena očekivana. Segmenti *jednake šanse za zapošljavanje* (M=3.57) i *jednake šanse za napredovanje u karijeri* (M=3.42) ocenjeni su prosečnom ocenom iznad 3 na petostepenoj skali (vidi tabelu br. 4), što pokazuje načelno zadovoljstvo ispitanika ovim elementima rodne ravnopravnosti.

Tabela br. 4 Zastupljenost pojedinih segmenata rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore

SEGMENTI RODNE RAVNOPRAVNOSTI	MIN	MAX	MEAN	SD
Jednake šanse za zapošljavanje	1	5	3.57	1.270
Jednake šanse za napredovanje u karijeri	1	5	3.42	1.355
Jednake plate za obavljanje istih poslova	1	5	4.11	1.160
Jednaka zastupljenost muškaraca i žena	1	5	2.96	1.317

MIN- minimallna vrednost varijable; MAX-maksimalna vrijednost varijable; MEAN- srednja vrednost na posmatranom uzorku (aritmetička sredina); SD-standardna devijacija

Kada se detaljnije analiziraju odgovori ispitanika/ca, dolazi se do podatka da je oko tri četvrtine ispitanika (76.21%) zadovoljno aspektom rodne ravnopravnosti koji se tiče plata zaposlenih. Više od polovine ispitanika/ca 53.47% u potpunosti se slaže da je segment rodne ravnopravnosti *jednake plate za obavljanje istih poslova* zastupljen u policiji Crne Gore, a još njih 22.74% smatra da je zastupljen u velikoj mjeri.

Dvije trećine ispitanika/ca (59.55%) je u velikoj mjeri pozitivno ocjenilo jednake šanse za zapošljavanje. Trećina ispitanika/ca (31.60%) smatra da u potpunosti jednake šanse za zapošljavane imaju muškarci i žene, a 27.95% da je ovaj segment rodne ravnopravnosti prisutan u velikoj mjeri. Samo 3.13% ispitanika/ca smatra da

⁶ Plan za povećanje broja žena u Upravi policije za period 2018-2019. g., 2018. Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore.

ovaj segment nije zastupljen nimalo; 27.95% se djelimično slaže da postoje jednake šanse za zapošljavanje, dok je neopredijeljenih 9.38%.

Rodna ravnopravnost u oblasti karijernog napredovanja, međutim, predmet je podjeljenih mišljenja. Oko trećine ispitanika (30.56%) smatra da muškarci i žene imaju u potpunosti jednake šanse za napredovanje u karijeri, dok njih 23.61% smatra da su jednake šanse za napredovanje u karijeri prisutne u velikoj mjeri prisutne u policiji Crne Gore. Ako, sa druge strane, zbirno analiziramo odgovore onih koji smatraju da jednake šanse za napredovanje u karijeri nisu nimalo zastupljene u policiji Crne Gore (6.42%), te one koji smatraju da je ovaj segment djelimično zastupljen (29.86%) i one neopredijeljene (9.38%), onda dolazimo do podatka **da ukupno 45,6 % ispitanika smatra da rodna ravnopravnost u oblasti karijernog napredovanja nije u dovoljnoj mjeri prisutna u Upravi policije.** Ovaj nalaz u suštini pokazuje da 45,6% zaposlenih u Upravi policije Crne Gore smatra kako muškarci i žene nemaju u potpunosti podjednake šanse za napredovanje u karijeri, te da žene doživljavaju da su neravnopravno tretirane.

Najzad, jednaka zastupljenost muškaraca i žena u policiji najmanje je prisutna, po oceni ispitanika/ca. Nešto više od polovine ispitanika/ca smatra da “jednaka zastupljenost muškaraca i žena” u policiji postoji samo djelimično (40.10%) ili nimalo (10.59%). Samo 17,01% ispitanika smatra da je ovaj segment rodne ravnopravnosti zastupljen u potpunosti, dok njih 23.26% da postoji u velikoj mjeri prisutana u policiji Crne Gore 231, dok je 9.03% ispitanika bilo neopredijeljeno.

Dodatna statistička analiza pokazala je da postoji značajna razlika u doživljaju prisutnosti svih segmenata rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore između ispitanika muškog i ženskog pola. Primjenom t testa za nezavisne uzorke na svim segmentima koji ukazuju na zastupljenost rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore dobijeni su statistički značajno različiti odgovori u odnosu na pol ($p \leq 0.05$).⁷

Kao i kod generalne ocjene postojanja rodne ravnopravnosti, ispitanici muškog pola u odnosu na one ženskog pola smatraju da su svi ponuđeni segmenti o rodnoj ravnopravnosti u većoj mjeri prisutni u policiji Crne Gore. Najveći broj

⁷ To se vidi iz sledećih vrednosti: na segmentu *jednaka zastupljenost muškaraca i žena* ($M1=3.16$; $SD1=1.296$; $M2=2.18$; $SD2=1.108$; $t=7.449$, $p=0.000$) *jednake šanse za zapošljavanje* ($M1=3.74$; $SD1=1.234$; $M2=2.91$; $SD2=1.223$; $t=6.499$, $p=0.000$) *jednake šanse za napredovanje u karijeri* ($M1=3.67$; $SD1=1.278$; $M2=2.43$; $SD2=1.203$; $t=9.435$, $p=0.000$) i *jednake plate za obavljanje istih poslova* ($M1=4.23$; $SD1=1.101$; $M2=3.65$; $SD2=1.260$; $t=4.973$, $p=0.000$)

odgovora muških ispitanika se grupisao u kategorijama *u velikoj mjeri* ili *u potpunosti*, dok se najveći broj odgovora ženskih ispitanika grupisao u kategorijama *djelimično se slažem* i *neopredijeljena sam*.

Ovaj rezultat može se tumačiti kao potvrda prethodno iznetih razlika u percepciji muškaraca i žena o rodnoj ravnopravnosti, koji je najverovatnije direktna posljedica različitih rodni iskustava. Razlika između žena i muškaraca u svijesti o postignutom nivou rodne (ne)ravnopravnosti odraz je njihove različite rodne socijalizacije, odnosno društvenih struktura prema muškarcima i ženama, specifičnog iskustva i nejednake osjetljivosti na diskriminaciju. Kao što je prethodno objašnjeno, rezultati različite percepcije mogu ukazivati na to da žene u većoj mjeri osjećaju neravnopravnost te stoga u većoj mjeri nego muškarci procjenjuju da su rodno neravnopravne u različitim segmentima rodne ravnopravnosti.

3.2.4. Poslovi u policiji koje bi trebalo da obavljaju žene

Na pitanje “**Koje poslove u policiji bi trebalo da obavljaju žene?**” ponuđena su četiri odgovora - **uniformisana policija, kriminalistična policija, administrativni poslovi i rukovodeći poslovi**. Svi odgovori dobili su relativno visoku prosječnu vrijednost iznad 3.5 na petostepenoj skali (tabela br. 5). Interesantno je, međutim, da su najvišu vrijednost dobili *administrativni poslovi* (M=4.17), a najmanju *rukovodeći poslovi* (M=3.77). *Poslovi uniformisane policije* (M=3.86) i *poslovi kriminalističke policije* (M=3.81) po mišljenju ispitanika ocijenjeni su prosječnom ocjenom od 3.8 na petostepenoj skali.

Tabela br. 5 Poslovi u policiji koje bi trebalo da obavljaju žene

POSLOVI KOJE BI TRBALO DA OBAVLJAJU ŽENE	MIN	MAX	MEAN	SD
Poslove uniformisane policije	1	5	3.86	1.172
Poslove kriminalističke policije	1	5	3.81	1.195
Administrativne poslove	1	5	4.17	1.112
Rukovodeće poslove	1	5	3.77	1.283

MIN- minimalna vrednost varijable; MAX-maksimalna vrijednost varijable; MEAN- srednja vrednost na posmatranom uzorku (aritmetička sredina); SD-standardna devijacija

Najviši broj ispitanika/ica (82.29%) smatra da su administrativni poslovi svojstveni ženama u policiji. Više od polovine ispitanika (51.91%) se čak u potpunosti slaže da bi *administrativne poslove* u policiji trebalo da obavljaju žene, dok se njih 30.38% slaže sa ovom konstatacijom. Sa ovom konstatacijom ne slaže se samo 3.13% ispitanika/ca, dok se njih 10.94% djelimično slaže.

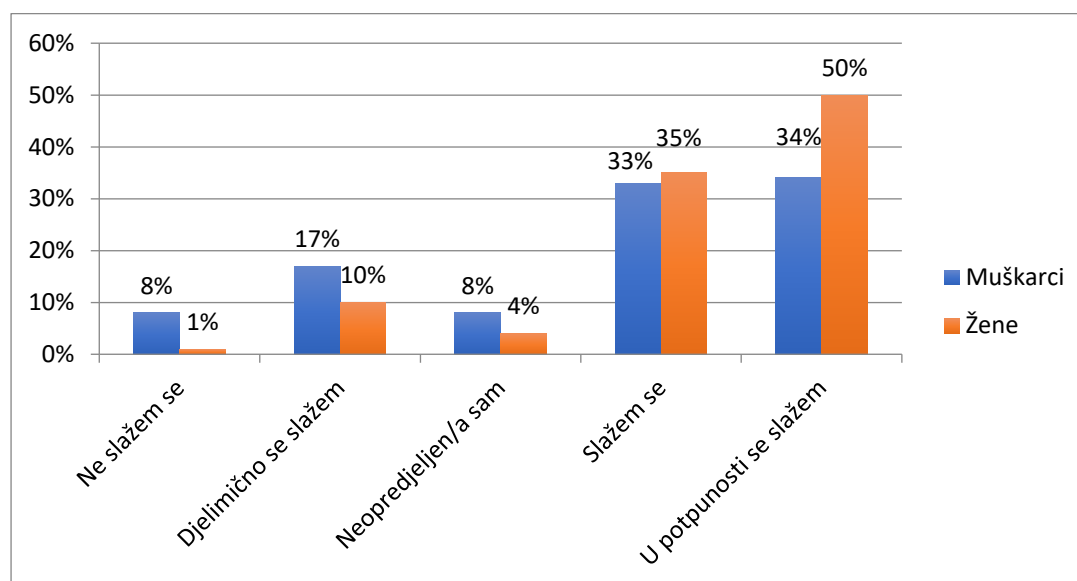
Više od tri četvrtine (77.25%) ispitanika/ca smatra da su poslovi uniformisane policije svojstveni ženama. Da bi *poslove uniformisane policije* trebale da obavljaju žene slaže se u potpunosti 37.15% ispitanika/ca, dok se njih 40.10% slaže sa ovom konstatacijom. Ukoliko se zbroje ispitanici koji se u potpunosti slažu i oni koji se slažu da bi poslove uniformisane policije trebalo da obavljaju žene, onda se dolazi do procenta od 77.25%. Da bi *poslove uniformisane policije* trebale da obavljaju žene, ne slaže se 3.65% ispitanika/ca; njih 16.67% se djelimično slaže, dok je u kategoriji neopredijeljenih bilo 4.69%.

Više od dvije trećine ispitanika (72.74%) smatra da žene mogu ravnopravno sa muškarcima da obavljaju poslove u kriminalističkoj policiji. Trećina (33.85%) ispitanika/ca se slaže u potpunosti da poslove kriminalističke policije trebaju da obavljaju žene; dok se njih 38.89% slaže sa ovom konstatacijom. Samo 16.67% ispitanika se djelimično slaže da bi poslove kriminalističke policije trebale da obavljaju žene; njih 4.34% se ne slaže, dok je neopredijeljenih bilo svega 4.69%.

Kada su u pitanju rukovodeći poslovi, stavovi muškaraca i žena se, međutim, značajno statistički razlikuju ($t=-4.230$, $p\leq 0.05$). Muški ispitanici su rukovodeće poslove ocijenili kao lošiju opciju u raspodjeli poslova namijenjenih ženama ($M_1=3.67$, $SD_1=1.320$, $M_2=4.22$, $SD_2=0.996$), što znači da po mišljenju jednog dijela muških ispitanika, žene nisu predisponirane da budu rukovodioci u policiji.

Čak 33% muških ispitanika nije uvjereno da bi žene trebalo da obavljaju rukovodeće poslove. Naime iz grafikona 8 vidi se raspodjela odgovara muških ispitanika gdje se 8% posto ne slaže, 17% djelimično slaže, 8% je neopredijeljenih, 33% se slaže i 34% se u potpunosti slaže da bi rukovodeće poslove u Upravi policije trebalo da obavljaju žene. Ako se zbirno analiziraju odgovori muškaraca koji se ne slažu, djelimično slažu i oni koji su neopredijeljeni po ovom pitanju dolazimo do procenta od 33%.

Grafikon 9. Da li žene treba da obavljaju rukovodeće poslove u policiji?

Nasuprot odgovorima muških ispitanika, samo 15% žena nije iskazalo uvjerenje da žene treba da obavljaju rukovodeće poslove, dok 85% ispitanica smatra da bi žene mogle da obavljaju rukovodeće poslove podjednako dobro kao i njihove muške kolege. Samo 1% ispitanica se ne slaže sa tvrdnjom da bi rukovodeće poslove u policiji mogle da obavljaju žene. Većina njih 50% se u potpunosti slaže, a 35% ispitanica se slaže.

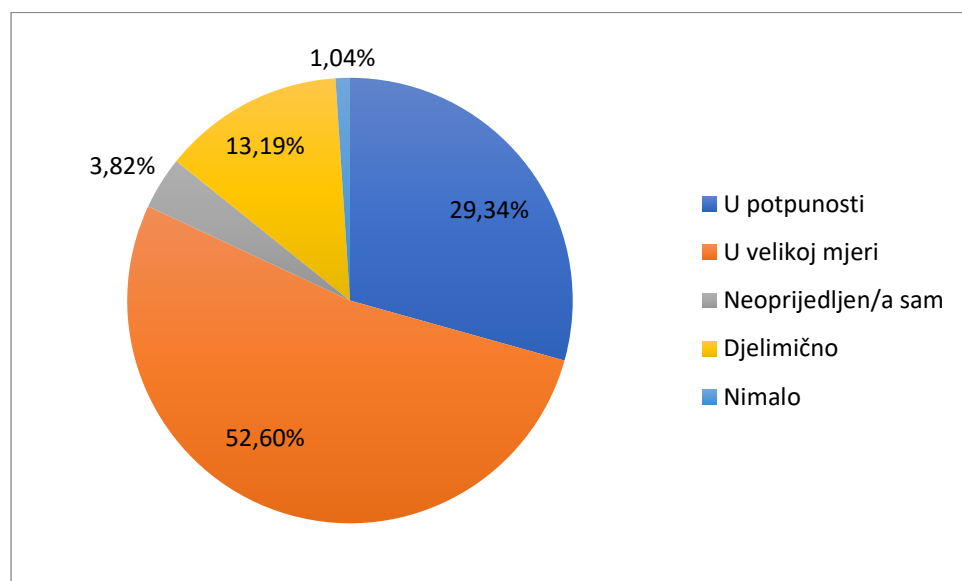
Sagledavajući raspodjelu odgovora u odnosu na poslove koje trebaju da obavljaju žene, stiče se utisak da muški ispitanici nemaju dovoljno povjerenja u rukovodeće sposobnosti svojih koleginica, što u velikoj mjeri i same žene osjećaju. U vezi sa iznijetim, četiri ispitanice su prilikom odgovora na ovo pitanje dale sledeći komentar: *”Rukovodeća radna mjesta na visokim pozicijama su prioritarno predviđena za muškarce, ukoliko izuzmemo, pravne i kadrovske poslove i poslove finansija“.*

3.2.5. Važnost rodne ravnopravnosti za ostvarivanje uloge policije u društvu i interakciju sa građanima

Više od tri četvrtine ispitanika (81,94%) smatra da je rodna ravnopravnost važna za ostvarivanje uloge policije u društvu i interakciju sa građanima. Rezultati raspodjele odgovora ispitanika/ca prikazani su u grafikonu br. 10. Ovakvi

rezultati pokazuju da većina ispitanika/ca ima svest o važnosti učešća žena u obavljanju policijskih poslova za djelotvorno obavljanje uloge policije u savremenom društvu, a posebno u interakciji policije sa građanima. Ovaj rezultat ukazuje i da ljudi primjećuju pozitivne promjene u oblasti rodne ravnopravnosti, što se može povezivati sa porastom svijesti o zabrani rodne i druge diskriminacije, te donošenje strateških dokumenata i propisa koji doprinose njenom smanjivanju.

Grafikon br. 10 Koliko je rodna ravnopravnost važna za ostvarivanje uloge koju policija ima u društvu?

3.2.6. Percepcija rada u timu

Većina ispitanika/ca pozitivno je ocjenila svoj rad u timu, koji je analiziran kroz nekoliko različitih (pozitivnih i negativnih) iskaza koji su ponuđeni ispitanicima. Pozitivni iskazi, kao što su: *vjerujem da moje kolege vrednuju moj rad i mogu da iskažem svoje mišljenje bez bilo kakvih negativnih posledica* ocijenjeni su pozitivno od većine ispitanika (M=3.77 i M=3.53). Sa druge strane, stavovi negativnije konotacije kao što su *moram napornije da radim da bi me kolege smatrale jednakim/om* (M=2.18); *često sam izostavljen/a iz aktivnosti koje se sprovode u mom timu* (M=1.48); *kolege nemaju visoka očekivanja od mene* (M=1.51) i *kolege ne žele da budu sa mnom u timu zbog mog pola* (M=1.31), ocijenjeni su prosječnom ocjenom ispod 2.18 na petostepenoj skali, što govori o tome da većina ispitanika nema utisak da je izostavljena iz timskoga rada.

Tabela br. 6 Distribucija rezultata o radu u timu na osnovu pitanja “ U kojoj mjeri navedeni iskazi odlikavaju Vaše mišljenje?”

ISKAZI	MIN	MAX	MEAN	SD
Vjerujem da moje kolege vrednuju moj rad	1	5	3.77	1.117
Mogu da iskažem svoje mišljenje bez bilo kakvih negativnih posljedica	1	5	3.53	1.313
Moram napornije da radim da bi me kolege smatrale jednakim/om	1	5	2.18	1.339
Često sam izostavljen/a iz aktivnosti koje se sprovode u mom timu	1	5	1.48	.959
Kolege nemaju visoka očekivanja od mene	1	5	1.51	1.001
Kolege ne žele da budu sa mnom u timu zbog mog pola	1	5	1.31	.793

MIN- minimalna vrednost varijable; MAX-maksimalna vrijednost varijable; MEAN- srednja vrednost na posmatranom uzorku (aritmetička sredina); SD-standardna devijacija

Mišljenja muškaraca i žena, međutim, o polovini datih iskaza veoma se razlikuju. Od šest ponuđenih iskaza primjenom t-testa dobijeni su statistički značajno različiti odgovori u odnosu na pol ($p \leq 0.05$), i to na tri iskaza: *vjerujem da moje kolege vrednuju moj rad* ($t = 3.055$, $p \leq 0.05$), *mogu da iskažem svoje mišljenje bez bilo kakvih negativnih posljedica* ($t = 2.378$, $p \leq 0.05$), *kolege nemaju visoka očekivanja od mene* ($t = -2.451$, $p \leq 0.05$).

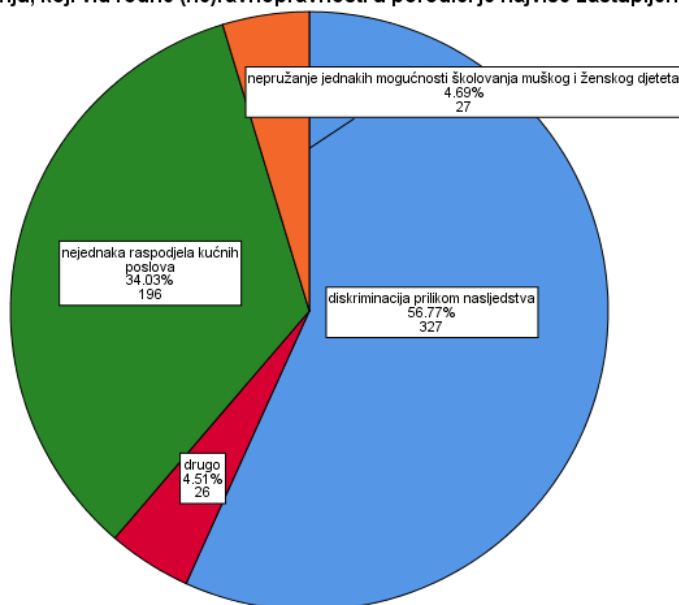
Muški ispitanici smatraju da kolege vrednuju njihov rad u većoj mjeri od ženskih ispitanika ($M_1 = 3.83$, $SD_1 = 1.090$, $M_2 = 3.47$, $SD_2 = 1.212$). **Pored toga, muški ispitanici smatraju da u većoj mjeri mogu da iskažu svoje mišljenje bez posledica, u odnosu na ženske odgovore. Na konstataciju da „kolege nemaju visoka očekivanja od mene“ odgovori muških ispitanika su dominantno ocijenjeni kao ne slažem se ili djelimično se slažem sa mišljenjem, dok su žene u ocjeni bile dominantno nepredijeljene.** Iz ovih odgovora ispitanika/ca vidi da se žene smatraju da imaju više poteškoća u radu u timu, da se osjećaju da su manje cijenjene od muškaraca i da u manjoj mjeri mogu da iskažu svoje mišljenje, što sve može negativno uticati na njihovu motivaciju i djelotvornost u radu.

3.2.7. Rodna ravnopravnost u porodici

Tokom anketiranja ispitanicima je postavljeno i sledeće pitanje: *Po Vašem mišljenju, koji vid rodne (ne)ravnopravnosti u porodici je najviše zastupljen u Crnoj Gori?* **Rezultati pokazuju da više od polovine ispitanika/ica 56,77% smatra da je najčešći oblik neravnopravnosti diskriminacija prilikom nasljedstva, trećina (34,03%) smatra da je to nejednaka raspodjela kućnih poslova, dok samo 4,69% smatra da su to nejednake mogućnosti prilikom školovanja (grafikon br. 11).** Dobijeni rezultat se može objasniti situacijskim uzrocima, to jest navikama i običajima koji postoje u Crnoj Gori. U crnogorskom društvu je dugo vremena postojalo običajno pravilo da u diobi nasljedstva ne učestvuju ženski naslednici, već se nasljedstvo dijeli između muških potomaka. Dodatnu težinu ovom nalazu daje podatak da navedeno mišljenje podjednako dijele svi ispitanici/ce bez obzira na sociodemografska obilježja, kao što su pol, godine života, obrazovanje, mjesto rada i tome slično.

Grafikon br. 11 Raspodjela odgovora na pitanje koji vid rodne (ne)ravnopravnosti u porodici je najviše zastupljen u Crnoj Gori?

14. Po Vašem mišljenju, koji vid rodne (ne)ravnopravnosti u porodici je najviše zastupljen u Crnoj Gori?

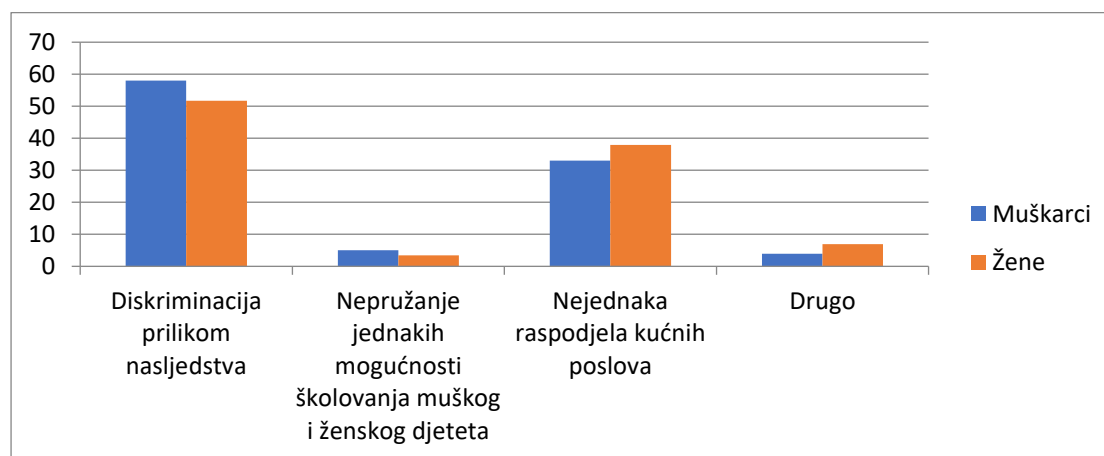
Činjenica da je trećina ispitanika/ca ocjenila da je nejednaka raspodjela kućnih poslova najviše zastupljen oblik rodne neravnopravnosti u porodici takođe nije

neočekivana. Podjela kućnih poslova je područje u kojem preovladava rodno stereotipna podjela posla. Dobijeni rezultati ukazuju da teret kućnih poslova uglavnom nosi žena, te da su ženama najčešće prepušteni poslovi koji se moraju obavljati gotovo svakodnevno, dok su muškarcima povereni samo povremeni poslovi, kao što su sitne popravke u kući, plaćanje računa i tome slično. Iako se jaz između žena i muškaraca u podjeli poslova u porodici smanjuje, razlika još uvijek postoji, čak i kada su oba partnera zaposlena puno radno vrijeme. Stvarne raspodele poslova muškaraca i žena s vremenom postaju ravnopravnije, a promjene u ponašanju još su uvijek sporije nego promjene u stavovima.

Najzad, manji broj ispitanika 4,51% smatra da je najčešći vid rodne (ne)ravnopravnosti u porodici u Crnoj Gori nešto drugo. Tako je jedna ispitanica u komentaru prilikom odgovora na postavljeno pitanje izjavila da je najčešći vid rodne neravnopravnosti u porodici: „*odabir pola prilikom rođenja*“.

Interesantno je da su i muškarci i žene imali veoma sličnu percepciju rodne neravnopravnosti u porodici (grafikon 12).⁸ Na grafikonu br. 12 prikazana su mišljenja muškaraca i žena, izražena u procentima. Ovaj rezultat pokazuje da postoji načelna saglasnost između oba pola o postojećim problemima i neravnopravnostima kada je porodica u pitanju.

Grafikon br. 12 Vidovi rodne (ne)ravnopravnosti u porodici, razlike u mišljenjima muškaraca i žena

⁸ Chi kvadrat test nije pokazao statistički značajnu zavisnost ($p = 0.307$) između pola ispitanika i vidova rodne neravnopravnosti u porodici.

3.2.8 Problemi sa kojima se suočavaju žene u Upravi policije

Većina ispitanika/ica ocjenila je usklađivanje materinstva sa karijerom kao najveći problem sa kojim se žene suočavaju u Upravi policije (M=2.74). Druga dva ponuđena odgovora, *teže napredovanje* i *seksualno uznemiravanje na poslu*, ocijenjeni su nižim prosečnim ocjenama (M=2.16- *teže napredovanje*) i (M=1.61- *seksualno uznemiravanje na poslu*) na petostepenoj skali (tabela br. 7).

Tabela br. 7 Problemi sa kojima se suočavaju žene u upravi policije

U KOJOJ MJERI SU PRISUTNI PROBLEMI SA KOJIMA SE SUOČAVAJU ŽENE U POLICIJI	MIN	MAX	MEAN	SD
Usklađivanja materinstva sa karijerom	1	5	2.74	1.226
Seksualnog uznemiravanja na poslu	1	5	1.61	.943
Težeg napredovanja	1	5	2.16	1.150

MIN- minimalna vrednost varijable; MAX-maksimalna vrijednost varijable; MEAN- srednja vrednost na posmatranom uzorku (aritmetička sredina); SD-standardna devijacija

Kada se detaljnije pogledaju odgovori svih ispitanika/ca na postavljeno pitanje, može se zaključiti da se više od trećine ispitanika (70.66%) slaže da je usklađivanje materinstva sa karijerom značaj problem sa kojim se suočavaju žene u policiji. Do ovog zaključka se dolazi kada se saberu odgovori ispitanika koji se sa ovom konstatacijom slažu (21.53%) ili slažu u potpunosti (10.24%), i kada se njima dodaju odgovori onih koji se sa tom konstatacijom slažu djelimično, a koji su i najbrojniji (38.89%). Manji broj ispitanika (15.28%) bio je u kategoriji neopredijeljenih i onih koji se sa ovom konstatacijom ne slažu (14.08%). Pojedine ispitanice su dodatno komentarisale probleme usklađivanja materinstva sa karijerom, kao na primjer „teškom mi pada odvojenost od djece“ ili „smeta mi moderno društvo koje je usmjereno samo na karijeru“ i tome slično.

Skoro polovina (48.27%) ispitanika/ca smatra da je teže napredovanje u karijeri realan problem žena u policiji. Sa postojanjem *težeg napredovanja u karijeri žena u odnosu na muškarce* ne slaže 200 (34.72%) ispitanika/ca; 194 (33.68%) se djelimično slaže; neopredijeljenih je 98 (17.01%); slaže se 54 (9.38%) i u potpunosti se slaže 30

(5.21%) ispitanika/ca. Kao i u predhodnom slučaju, ako se uzmu u obzir oni koji se sa navedenom tvrdnjom djelimično slažu, slažu i slažu u potpunosti, onda se dolazi do procenta od 48.27% ispitanika/ca koji smatraju da žene teže napreduju u karijeri u odnosu na muškarce.

Da je *seksualno uznemiravanje na poslu* problem sa kojim se suočavaju zaposlene u Upravi policije Crne Gore ne slaže se 65.28% ispitanika/ca, djelimično se slaže 13.54%; 17.01% je u kategoriji neopredijeljenih. Međutim, procenat ispitanika/ca koji se slažu (2.78%) i onih koji se u potpunosti slažu (1.39%) da je seksualno uznemiravanje na poslu problem sa kojim se sreću žene u Upravi policije Crne Gore (4.17%) nije zanemarljiv. **Nadalje, ukoliko se zbirno posmatraju odgovori ispitanika/ca koji se djelimično slažu, slažu i slažu u potpunosti, može se zaključiti da ukupno 17.71% ispitanika/ca smatra da postoje određeni vidovi seksualnog uznemiravanja žena u Upravi policije Crne Gore.**

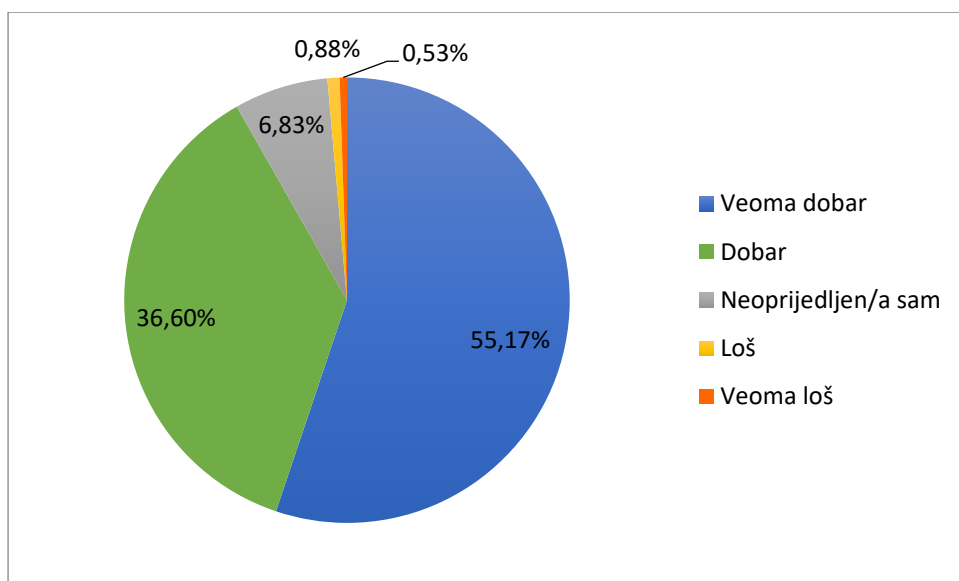
Kada se analiziraju rezultati odgovora muškaraca i žena posebno, dolazi se do zaključka da žene smatraju da se u većoj mjeri suočavaju sa svim navedenim problemima.⁹ Postoji statistički značajna razlika u odgovorima muškaraca i žena u odnosu na mišljenje o problemima sa kojima se suočavaju žene u Upravi policije i to u sva tri ponuđena odgovora: *usklađivanje materinstva sa karijerom* ($p \leq 0.05$); *seksualno uznemiravanje na poslu* ($p \leq 0.05$); *teže napredovanje* ($p \leq 0.05$).

3.2.9 Odnos rukovodilaca prema ženama

Distribucija odgovora o odnosu rukovodilaca prema ženama pokazuje visok stepen zadovoljstva, pošto je čak više od polovine ispitanika/ca (55.17%) dalo odgovor da je odnos prema ženama veoma dobar (grafikon br. 13). Imajući u vidu da dodatnih 36,60% (209) ispitanika smatra da je odnos rukovodilaca prema ženama dobar, onda se može zaključiti da je čak 91.77% 524 (524) ispitanika/ca zadovoljno odnosom koji rukovodioci u policiji imaju prema ženama. Samo 0.88% (5) smatra da je odnos rukovodilaca loš, a njih 0.53% (3) smatra da je ovaj odnos veoma loš. Neopredijeljenih ispitanika/ca bilo je 6,83% (39).

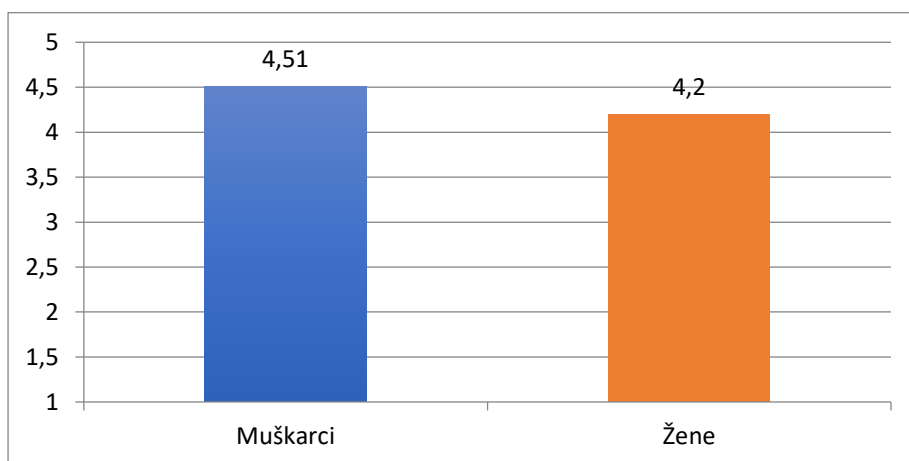
⁹ Rezultati odgovora žena su (M1=3.20, M2=1.78, M3=2.97) u odnosu na rezultate odgovora muškaraca (M1=2.64, M2=1.57, M3=1.96)

Grafikon br. 13. Kakav je odnos rukovodilaca prema ženama?

Zanimljiva je činjenica da su muškarci smatrali da je odnos rukovodilaca prema ženama nešto bolji (srednja vrijednost 4.51) nego što su to žene smatrale (srednja vrijednost 4.2). T-testom za nezavisne uzorke utvrđen je statistički značajan ($t(569) = 4.196, p = 0$) uticaj pola ispitanika na mišljenje o odnosu rukovodilaca prema ženama. Pol je imao uticaj srednjeg intenziteta (Cohen $d=0.433$) na mišljenje o tome kakav je odnos rukovodilaca prema ženama. Ovaj test je pokazao da ispitanici muškog pola smatraju da je odnos prema ženama u policiji pretežno *veoma dobar* ($M=4.51$, $SD = 0.695$), dok ispitanici ženskog pola smatraju da je taj odnos pretežno dobar ($M=4.20$, $SD = 0.709$), ali ne i *veoma dobar*.

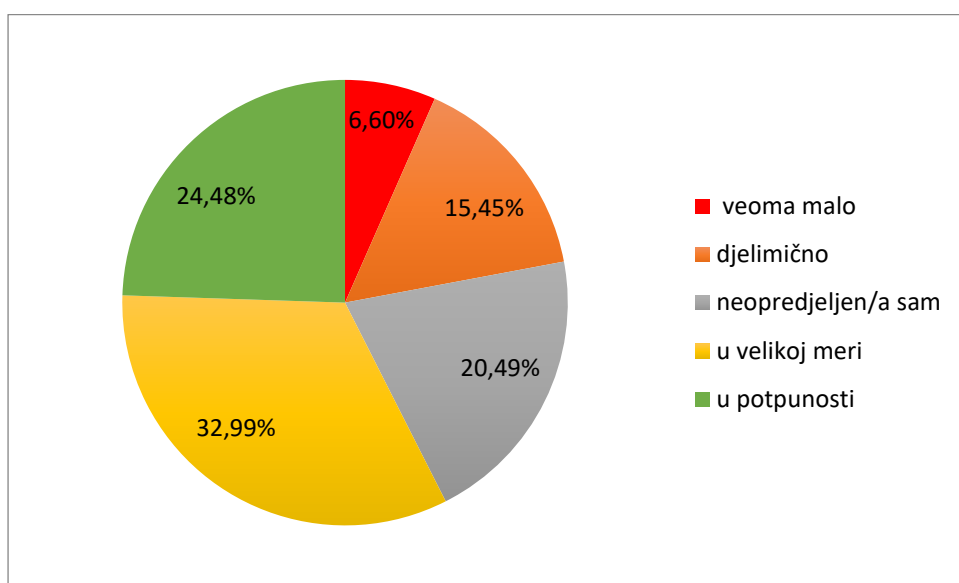
Grafikon br. 14. Ocjena odnosa rukovodilaca prema ženama

3.2.10. Postojanje uslova za nesmetano korišćenje posebnih uslova za majke male djece (oslobođenje od smjenskog rada, premještaj na rad van mjesta boravka)

Većina ispitanika/ca smatra da u Upravi policije postoje uslovi za nesmetano korišćenje posebnih uslova za majke male djece, kao što je oslobođenje od smjenskog rada i premještaja na rad van mjesta boravka. Rezultati odgovora ispitanika u vezi ovog pitanja prikazani su na grafikonu br. 15.

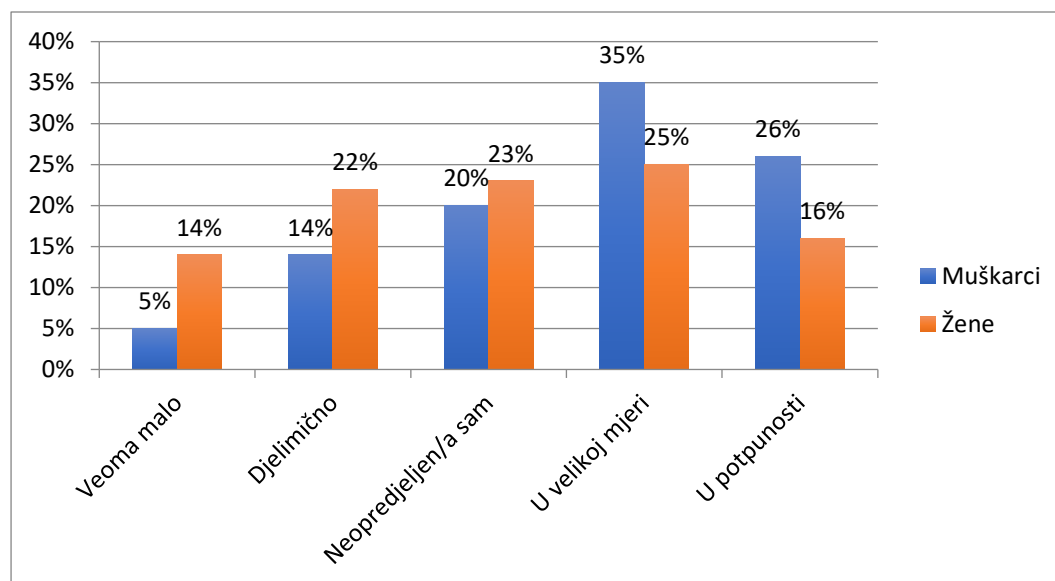
Grafikon br. 15 Da li je omogućeno nesmetano korišćenje posebnih uslova za majke male djece vezano oslobođenje od smjenskog rada, premještaja na rad van mjesta boravka i sl.?

Interesantno je, međutim, primjetiti da su ispitanici muškog pola u većoj mjeri mišljenja da je majkama male djece omogućeno korišćenje posebnih uslova (vezano za oslobođenje od smjenskog rada, premještaja na rad van mjesta boravka i slično) ($M=3.65$, $SD=1.152$) u odnosu na ženske ispitanike ($M=3.09$, $SD=1.296$).¹⁰ Procjene muškaraca i žena u pogledu korišćenja posebnih uslova za majke male djece u apsolutnim veličinama se malo razlikuju, ali su izrazito dosljedne (vidi grafikon 16). I u odgovoru na ovo pitanje pokazalo se da su žene osjetljivije na diskriminaciju, jer smatraju da se ovi uslovi samo djelimično poštuju.

¹⁰ Primjenom t testa za nezavisne uzorke, utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima muških i ženskih ispitanika u odnosu na korišćenje posebnih uslova za majke male djece ($t= 4.554$., $p<0.05$). To drugim riječima znači da je pol imao uticaj srednjeg intenziteta na odgovore ispitanika (Cohen $d = 0.4731$).

Grafikon br. 16 Da li je omogućeno nesmetano korišćenje posebnih uslova za majke male djece vezano oslobodjenje od smjenskog rada, premještaja na rad van mjesta boravka i sl.?

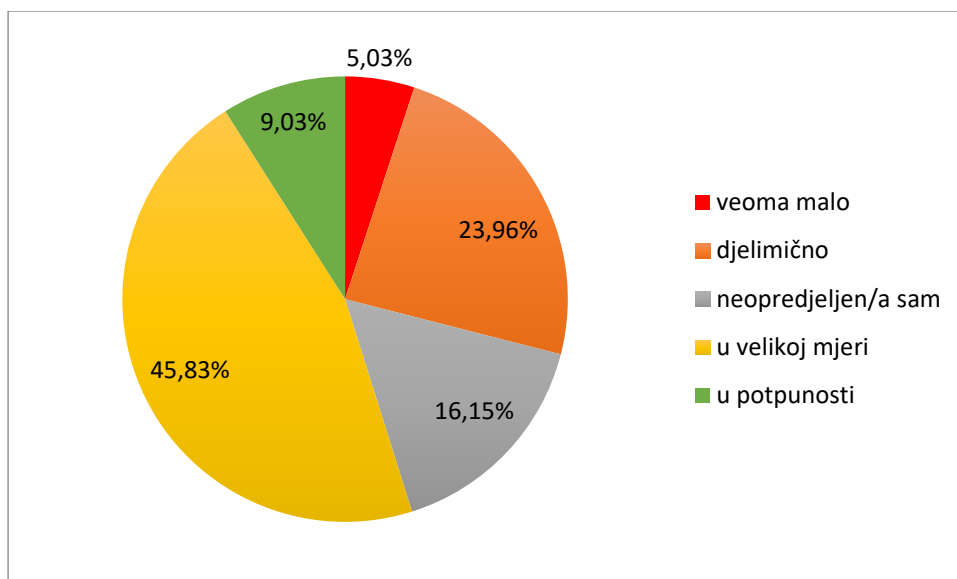

Kako su žene su u svim segmentima dosljedno dale niže ocjene za korišćenje posebnih uslova majki male djece u odnosu na muškarce, ove odgovore možemo smatrati da su zasnovani na ličnom iskustvu. Sa druge strane, imajući u vidu da je procenat žena koji je odgovorio da su ovi uslovi omogućeni da su u velikoj mjeri (25%) i u potpunosti (16%) govore o tome da je 41% žena zadovoljno u ovom pogledu, što govori o tome da se u Upravi policije ide u susret sagledavanju problema i potreba sa kojima se sreću žene u policiji.

3.2.11. Uticaj evropskih inegracija na poimanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore

Najveći broj ispitanika smatra da je proces evropskih inegracija u velikoj mjeri uticao na shvatanje i značaj rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore. Rezultati odgovora ispitanika prikazani su na grafikonu br. 16.

Grafikon br. 16 U kojoj mjeri je process evropskih inegracija uticao na poimanje rodne ravnopravnosti u policije Crne Gore?

Rezultati su pokazali da pripadnici muškog pola bitnije više smatraju da su evropske integracije uticale na poimanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore ($M=3.42, SD=1.075$), od pripadnica ženskog pola ($M=2.82, SD=0.983$).¹¹ Distribucija rezultata odgovora muških ispitanika pokazala je da je najveći broj odgovora muških ispitanika grupisan u kategoriji koja smatra da je proces evropskih integracija uticao na poimanje rodne ravnopravnosti *u velikoj mjeri*, dok se odgovori ispitanika-ca ženskog pola najviše grupišu u kategoriji koja smatra da je taj proces *djelimično uticao* na poimanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore. Ovo ukazuje na postojanje značajne razlike u poimanju i doživljaju uticaja evropskih integracija na proces rodne ravnopravnosti koji je evidentno pokrenut u praksi, ali ga svakako jedan od polova (ženski) još uvijek ne doživljava i ne osjeća u dovoljnoj mjeri.

3.2.12. Prepreke koje mogu uticati na veću zastupljenost žena u policiji

Odgovori ispitanika/ca na pitanje o preprekama za veću zastupljenost žena u policiji pokazuju da je najviše zastupljena prepreka *tradicionalnog shvatanja uloge žene u porodici i društvu* (ocjenjena je ocenom $M=2.71$); kao i predrasuda

¹¹ Do ovog zaključka se došlo primjenom t testa za nezavisne uzorke, kojim je utvrđena statistički značajna razlika u odgovorima muških i ženskih ispitanika o uticaju evropskih integracija na poimanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore ($t= 5.469$., $p \leq 0.05$).

da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude (M=2.61), dok su političke veze ocjenjene kao manje važan faktor (M=2.23). Detaljniji odgovori ispitanika-ca prikazani su u tabeli br. 8.

Tabela br. 8 Da li i u kojoj meri navedene prepreke utiču na veću zastupljenost žena u obavljanju policijskih poslova i napredovanju u službi?

PREPREKE KOJE MOGU UTICATI NA VEĆU ZASTUPLJENOST ŽENA U POLICIJI	MIN	MAX	MEAN	SD
Predrasuda da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude	1	5	2.61	1.106
Tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu	1	5	2.71	1.160
Političke veze	1	5	2.23	1.198

Nešto manje od trećine ispitanika/ca (28.3%) slaže se da je *tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu* prepreka za veću zastupljenost žena u obavljanju policijskih poslova (u potpunosti se slaže 5.21% dok je 23.09% slaže). Ako se, međutim, njima dodaju i ispitanici koji se djelimično slažu 39.41%, dolazi se do zaključka da **oko dve trećine ispitanika iz uzorka (67,74%) smatra da tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu negativno utiče na veću zastupljenost žena u policiji.** U grupi onih koji misle da takvo shvatanje nema nikakvog uticaja na zastupljenost žena u policiji bilo je 16.67% ispitanika/ca, a bio je i visok procenat onih koji su bili neopredijeljeni (15.63%).

Četvrtina ispitanika/ca (25.35%) slaže se da **predrasuda da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude predstavlja prepreku za ostvarenje rodne ravnopravnosti.** Sa ovom konstatacijom u potpunosti se slaže 4,86% ispitanika/ca; a njih 20.49% se slaže. Ako se međutim, odgovorima onih koji se u potpunosti slažu i slažu sa ovom konstatacijom dodaju i oni koji se djelimično slažu, a kojih je bilo čak 39.58%, **može se zaključiti da skoro dvije trećine ispitanika/ca (64.93%) smatra da je postoji predrasuda da su fizičke sposobnosti i određene vještine za korišćenje prinude bitan uslov za djelotvorno obavljanje policijskih poslova, što predstavlja jednu od glavnih prepreka za ostvarenje rodne ravnopravnosti u Upravi policije.** Takođe, visok je

procenat onih koji su iz nekog razloga bili neopredijeljeni 20.68%. Imajući u vidu da gotovo dvije trećine ispitanika, njih 64.93% (gde dominiraju muškarci), smatra da su fizičke sposobnosti bitan uslov za djelotvorno obavljanje policijskih poslova, može se zaključiti da muški ispitanici zastupaju stavove koji podupiru stereotipnu mušku ulogu i njene karakteristike kao što su fizička spremnost, hrabrost i tome slično.

Postojanje političkih veza kao prepreke za ostvarenje rodne ravnopravnosti nije prepoznato kao značajan problem od većine ispitanika. Da su *političke veze* prepreka za veću zastupljenost žena u obavljanju policijskih poslova i napredovanju u službi, slaže se u potpunosti sa 5.56% ispitanika/ca, slaže se njih 8.68%, dok je u grupi onih koji se djelimično slažu bilo njih 21.53%. U kategoriji onih koji se nimalo ne slažu bilo je njih 37.50%, a u kategoriji neopredijeljenih je bilo 26.74%

Najzad, kada se uporede odgovori muškaraca i žena, pripadnici muškog pola smatrali su da su sve pomenute prepreke prisutne u manjoj mjeri u odnosu na pripadnice ženskog pola.¹² Ova razlika utvrđena je primjenom t testa za nezavisne uzorke, koji je pokazao statistički značajnu razliku u odgovorima muških i ženskih ispitanika u odnosu na mišljene o postojanju prepreka za veću zastupljenost žena u policiji i napredovanju u službi, i to: *predrasuda da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude* ($t = -4.906$, $p \leq 0.05$); *tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu* ($t = -6.834$, $p \leq 0.05$); i *političke veze* ($t = -5.508$, $p \leq 0.05$).

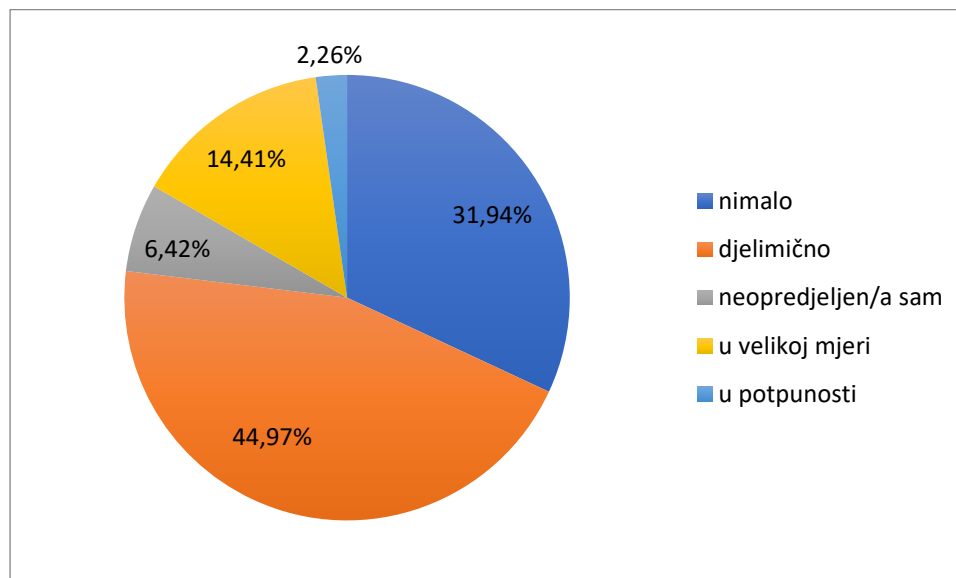
3.2.13. Mogućnosti usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza

Skoro polovina svih ispitanika/ca samo djelimično ima problem sa uklađivanjem profesionalnih i porodičnih obaveza (44.97%). Trećina ispitanika (31,94%) ispitanika/ca nema nikakvih problema sa uklađivanjem profesionalnih i porodičnih obaveza; neopredijeljenih ispitanika/ca je 6.42%; 14.41% njih u velikoj mjeri ima

¹² Pokazatelji su sledeći: za prisutnost prepreke: *predrasuda da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude* ($M1=2.51$; $SD1=1.084$; $M2=3.06$; $SD2=1.098$; $t=-4.906$, $p=0.000$), *tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu* ($M1=2.45$; $SD1=1.092$; $M2=3.24$; $SD2=1.213$; $t=-6.834$, $p=0.000$), *političke veze* ($M1=2.10$; $SD1=1.130$; $M2=2.77$; $SD=1.315$; $t=-5.508$; $p=0.000$).

teškoće da uskladi porodične i profesionalne obaveze, dok samo njih 2.26% (13) ima izrazite teškoće u usklađivanju profesionalnih i porodičnih odnosa.

Grafikon br. 15 U kojoj mjeri Vam je teško da uskladite profesionalne i porodične obaveze?

Interesantno je da analizom nije utvrđena statistički značajna razlika u odgovorima muškaraca i žena o mogućnosti usklađivanja porodičnih i profesionalnih obaveza. Zbog toga nije korišćen statistički alat za dalju analizu.

3.2.14. Mogućnosti unapređenja rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore

Ponudeni predlozi za unapređenje rodne ravnopravnosti u Upravi policije ocenjeni su prosječnom ocjenom iznad 3 na petostepenoj skali (tabela br. 9). Najvišu prosječnu ocjenu dobio je predlog *obezbjedenje boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza* (M=3.59); zatim slijedi *davanje podstreka za napredovanje u službi ženama* (M=3.46); *zapošljavanje većeg broja žena u policiji* (M=3.40) i na kraju *promjena svijesti o položaju žene u porodici i društvu* (M=3.37). Prosječna ocjena predloga može ukazivati na promjenu svijesti o položaju žene u porodici i društvu posljednjih godina, sa obzirom da u ovoj ponudi predloga ovaj je ocijenjen najnižom ocjenom na osnovu mišljenja naših ispitanika/ca.

Tabela br. 9 Mogućnosti unapređenja rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore

MOGUĆI NAČINI UNAPREĐENJA RODNE RAVNOPRAVNOSTI U POLICIJI	MIN	MAX	MEAN	SD
Promjenom svijesti o položaju žene u porodici i društvu	1	5	3.37	1.244
Zapošljavanjem većeg broja žena u policiji	1	5	3.40	1.280
Davanjem podstreka za napredovanje u službi ženama	1	5	3.46	1.238
Obezbjeđenjem boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza	1	5	3.59	1.204

Najveći broj ispitanika/ica (83.17%) smatra da bi obezbjeđivanje boljih uslova koji bi omogućili ženama da lakše usklade porodične i profesionalne odnose zaista pozitivno uticalo na unapređenje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore. Sa ovom konstatacijom u potpunosti se slaže 24.31% ispitanika/ca; slaže se njih 234 40.63%; neopredijeljenih je 10.94%; djelimično se slaže njih 18.23%, dok se samo njih 5.90% ne slaže.

Više od tri četvrtine ispitanika/ca (81.6%) saglasno je da bi se zapošljavanjem većeg broja žena u policiji unaprijedila rodna ravnopravnost u Upravi policije Crne Gore. Sa ovom konstatacijom u potpunosti se slaže 21.88% ispitanika/ca; slaže se 36.28%; djelimično se slaže 23.44%. U kategoriji onih koji koji smatraju da se zapošljavanjem većeg broja žena ne bi postiglo ništa u pogledu unapređenja rodne ravnopravnost u policiji bilo je njih samo 7.99%, dok je u kategoriji neopredijeljenih bilo 10.42% ispitanika.

Okolo dvije trećine ispitanika/ica 64,94% ispitanika smatra da bi se u velikoj mjeri rodna ravnopravnost u Upravi policije Crne Gore mogla unaprijediti davanjem podstreka za napredovanje u službi ženama. Do takvog zaključka dolazi se na osnovu odgovora na predlog *davanje podstreka za napredovanje u službi ženama*, gdje je raspodjela bila sledeća: 5.90% ispitanika/ca se ne slaže; 21.53% se djelimično se slaže; neopredijeljenih je bilo 11.98%; u grupi onih koji se slažu bilo je njih 40.63% i onih koji se slažu u potpunosti bilo je 24.31%.

Rezultati dodatne analize pokazuju da postoji značajna razlika u mišljenju na koji bi način rodna ravnopravnost mogla da se unaprijedi u policiji Crne Gore, između ispitanika muškog i ženskog pola i to na tri ponuđena odgovora.¹³

Ispitanice ženskog pola u odnosu na one muškog u većoj mjeri smatraju da tri ponuđena predloga: *zapošljavanje većeg broja žena u policiji; davanje podstreka za napredovanje u službi ženama; i obezbjeđenje boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza* doprinose unapređenju rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore.¹⁴ Na predlogu *promjena svijesti o položaju žene u porodici i društvu* nije nađena statistički značajna razlika u mišljenju ženskih i muških ispitanika.

Ovi nalazi pokazuju da u ispitivanoj populaciji, posebno među ženama, postoji razvijena svijest o prisutnosti rodne neravnopravnosti kod napredovanja u službi, zastupljenosti žena u policiji i uslova za usklađivanje porodičnih i profesionalnih obaveza, što stvara dobar osnov za dalji razvoj protidiskriminacionih politika, unapređenja zakonodavstva i prakse u oblasti rodne ravnopravnosti u policiji.

3.2.15 Odgovori na otvoreno pitanje o rodnoj ravnopravnosti

Na kraju upitnika ispitanici/ce su imale mogućnost da u poslednjem otvorenom pitanju daju dodatne odgovore i pojašnjenja na sve aspekte predmeta istraživanja. Od ukupno 575 ispitanika/ca na poslednje pitanje je odgovorilo njih 37, od čega se 27 odgovora direktno odnosilo na predmet istraživanja, odnosno na pitanje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore, dok se ostalih 10 odgovara odnosilo na aspekte policijske profesije, koji samo u određenoj mjeri mogu biti povezani sa pitanjima rodne ravnopravnosti.

¹³ Primjenom t testa za nezavisne uzorke, utvrđena je statistički značajna razlika u odgovorima muških i ženskih ispitanika u odnosu na mišljenje o mogućnostima unapređenja rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore i to: *promjena svijesti o položaju žene u porodici i društvu* ($t = -4.475$, $p \leq 0.05$); *zapošljavanje većeg broja žena u policiji* ($t = -4.030$, $p \leq 0.05$); *davanje podstreka za napredovanje u službi ženama* ($t = -6.702$, $p \leq 0.05$) *obezbjeđenje boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza* ($t = -3.248$, $p \leq 0.05$).

¹⁴ To se vidi iz sledećih vrijednosti: *zapošljavanje većeg broja žena u policiji* ($M1 = 3.30$; $SD1 = 1.289$; $M2 = 3.83$; $SD2 = 1.137$; $t = -4.030$, $p = 0.000$) *davanje podstreka za napredovanje u službi ženama* ($M1 = 3.30$; $SD1 = 1.234$; $M2 = 4.13$; $SD2 = 0.937$; $t = -6.702$, $p = 0.000$) *obezbjeđenje boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza* ($M1 = 3.51$; $SD1 = 1.200$; $M2 = 3.91$; $SD2 = 1.169$; $t = -3.248$, $p = 0.001$).

Odgovore smo grupisali po sličnosti:

- **Stanje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore:** od 27 ispitanika koji su dali odgovor na poslednje pitanje njih 7 je odgovorilo da je pitanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore sasvim zadovoljavajuće i da se ono svakim danom popravlja, 5 ispitanika smatra da je ovo pitanje jako bitno i da je ono u direktnoj srazmjeri sa ostvarivanjem dobrih rezultata rada. Naime, oni smatraju da u organizacionoj jedinici gdje je prisutan veći stepen rodne ravnopravnosti tu su i bolji rezultati rada policije.
- **Odnos rukovodilaca prema ženama:** Da žene zaslužuju bolji tretman u društvu nego što ga imaju trenutno, te da im je potrebno ukazati više povjerenja i poštovanja smatraju tri ispitanika/ca; jedna ispitanica smatra da su svi problemi koji se tiču rodne (ne) ravnopravnosti upravo posledica neravnopravnosti koja postoji u rukovodstvu na vrhu piramide u Upravi policije. Ova ispitanica smatra da bi žene trebalo da imaju veći broj mjesta na strateškom nivou rukovođenja, dok jedna ispitanica smatra da bi žene bile bolji rukovodioci od muškaraca. Međutim, u grupi ovih odgovora postoje i dijametralno suprotni odgovori, kao primjer navodimo odgovor jedne ispitanice koja kaže: “Sve pohvale za rukovodeći kadar za veoma veliki profesionalizam i razumijevanje i za ljudski odnos prema zaposlenima.... “
- **Poslovi koje mogu da obavljaju žene u policiji:** Dva ispitanika smatraju da žene ne treba da sjede u kancelariji i da obavljaju kancelarijske poslove, dok 1 ispitanik/ca smatra upravo suprotno, jedan/a ispitanik smatra da su žene osjetljiva kategorija zbog svojih fizičkih osobina, te da zbog toga ne mogu odgovoriti svim policijskim zadacima.
- **Kako povećati broj žena u policiji?** Da je potrebno motivisati veći broj žena na konkurs za upis na Policijsku akademiju u Danilovgradu smatra tri ispitanika/ce, koji su takođe i mišljenja da je potrebno obezbijediti jednake uslove za napredovanje i ženama i muškarcima.

Stavovi i preporuke naših ispitanika nesumnjivo odražavaju ne samo veliko iskustvo, već i kontinuirano praćenje i dobronamjernost, jer ukazuju na suštinske činioce koji se tiču rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore.

4. ZAKLJUČAK

Sprovedeno istraživanje pokazuje da je percepcija rodne ravnopravnosti u Upravi policije generalno pozitivno ocenjena od strane ispitanika/ca. Nešto više od polovine ispitanika/ca je zadovoljno rodnom ravnopravnošću u policiji.

Međutim, primjetne su razlike u stavovima između muškaraca i žena, koje odražavaju i unutrašnje i spoljne aspekte policijskog rada. Žene zaposlene u Upravi policije niže su ocijenile postojanje rodne ravnopravnosti u Upravi policije, posebno u pogledu zastupljenosti žena i mogućnosti napredovanja. Žene takođe smatraju da kolege manje vrednuju njihov rad i manjoj mjeri mogu da iskažu svoje mišljenje bez posljedica, nego što je to slučaj sa muškarcima. Žene se takođe više suočavaju sa problemima usklađivanja materinstva sa karijerom, a ne mali broj je istakao i problem seksualnog uznemiravanja na poslu. Iako su i žene ocijenile odnos rukovodilaca prema njima visokom srednjom ocjenom (4.2), ona je ipak niža u odnosu na percepciju koju muškarci imaju o odnosu rukovodilaca prema svojim kolegicama (4.5). Svi ovi rezultati pokazuju da mnoge žene u Upravi policije doživljavaju da se prema njima nepravedno postupa na osnovu pola – što može biti odraz istorijske kulture u kojoj u policiji dominiraju muškarci. Ovi rezultati su u skladu sa saznanjima o opšte većoj osjetljivosti žena na probleme neravnopravnosti u društvu, i još jedan pokazatelj da su žene znatno svjesnije neravnopravnosti i da je stoga više ističu.

I muškarci i žene su saglasni u ocjeni da i muškarci i žene treba da obavljaju poslove uniformisane policije, kriminalističke policije i administrativne poslove, dok viši procenat muškaraca (u odnosu na žene) smatra da ženi nije svojstveno obavljanje rukovodećih poslova. Ovakvo shvatanje može biti jedan od razloga što je procenat muškaraca koji obavlja rukovodeće poslove u policiji i u samom uzorku istraživanja veći u odnosu na žene. Sa druge strane, očigledno je da i muškarci i žene dijele mišljenje da žene treba da ravnopravno obavljaju poslove uniformisane policije i administrativne poslove, što nije u saglasnosti sa trenutnom situacijom u kojoj je procenat žena/ispitanica u uniformisanoj policiji bio samo 32% (u odnosu na muškarce od čak 66%), a procenat koji obavlja administrativne poslove 26% (u odnosu na muškarce od samo 3%).

Istraživanje je potvrdilo da su glavne prepreke za veću zastupljenost žena u policiji dvije predrasude: 1) da su fizičke sposobnosti i određene vještine za korišćenje prinude bitan uslov za djelotvorno obavljanje policijskih poslova; 2) tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu. Kod tradicionalnog shvatanja žene u porodici i crnogorskom društvu, najviše se, po i mišljenju i muškaraca i žena, izdvajaju problem neravnopravnosti kod nasljeđivanja i nejednake raspodjele kućnih poslova, koji mogu predstavljati opterećenje za razvoj karijere žena u policiji.

Istraživanje je pokušalo i da da odgovor na pitanje: kako unaprijediti postojeće stanje rodne ravnopravnosti? Većina ispitanika smatra da da bi se u velikoj mjeri rodna ravnopravnost u Upravi policije Crne Gore mogla unaprijediti davanjem podstreka za napredovanje u službi ženama. A više od tri četvrtine saglasno je da bi se zapošljavanjem većeg broja žena u policiji unaprijedila rodna ravnopravnost. Najzad, najveći broj ispitanika/ica (83.17%) smatra da bi obezbjeđivanje boljih uslova koji bi omogućili ženama da lakše usklade porodične i profesionalne odnose zaista pozitivno uticalo na unapređenje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore.

Nadamo se da će ovo istraživanje pomoći rukovodiocima u policiji da bolje sagledaju položaj žena u Upravi policije Crne Gore. Opipljivi rezultati svakako iziskuju predhodno identifikovanje problema i sprovođenje konkretnih aktivnosti za njihovo rješavanje putem komunikacije sa donosiocima odluka u policiji, ali i sa administracijom i stručnim službama. Praktična iskustva svjedoče o tome da ukoliko su inicijative valjano argumentovane, onda i mogućnosti za promjene postoje.

PRILOZI

Prilog 1

Vlada Crne Gore

Uprava policije

UPITNIK

Poštovani,

Ovaj upitnik predstavlja važan dio "Analize postojećeg stanja i preporuka za poboljšanje rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore".

Cilj Upitnika je dobijanje informacija o tome da li ste upoznati sa pitanjem rodne ravnopravnosti u Upravi policije Crne Gore i kakvi su Vaši stavovi o jednakoj ulozi oba pola u obavljanju policijskih poslova i jednakoj zastupljenosti na važnim pozicijama u Upravi policije Crne Gore.

Anketa je anonimna i molimo Vas da odgovorite iskreno na sva pitanja. Ukoliko se kod pojedinih pitanja Vaš odgovor ne uklapa u ponuđene opcije, molimo Vas da koristite prostor koji je za to predviđen.

Zahvaljujemo na saradnji.

Opšti podaci:

1. Godine života

- 1) Manje od 20
- 2) Od 20-30
- 3) Od 30-40
- 4) Od 40-50
- 5) Od 50-60
- 6) Više od 60

2. Pol

- a) muški
- b) ženski

3. Koji nivo obrazovanja imate?

- a) Srednji
- b) Viši (nije Policijska akademija)
- c) Policijska akademija
- d) Visoki
- e) Postdiplomsko obrazovanje

4. Radite u:

- a) glavnom gradu (Podgorica)
- b) gradu srednje veličine (Nikšić, Pljevlja, Bijelo Polje, Bar, Herceg Novi, Berane, Bar, Budva)
- c) malom mjestu

5. Godine radnog staža u Upravi policije _____

- a) do 1 godine
- b) od 1 - 5 godina
- c) od 5-10 godina
- d) od 11-15 godina
- e) od 16-20 godina
- f) više od 20 godina

6. Vrsta posla koji trenutno obavljate:

- a) u uniformisanoj policiji
- b) u kriminalističkoj policiji
- c) administrativni poslovi
- d) ostalo _____

7. Pozicija u službi:

- a) visoki rukovodni kadar
- b) rukovodim organizacionom jedinicom
- c) nerukovodeće radno mjesto

Odgovori na sledeća pitanja koja se odnose na Vaše shvatanje rodne ravnopravnosti i postojeće situacije u Upravi policije Crne Gore

8. U kojoj mjeri Vas sljedeći termini asociraju na rodnu ravnopravnost ?

Jednako učešće muškaraca i žena u svim sferama života	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednakost pri zapošljavanju	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednake šanse za napredovanje u karijeri i pristup visokim društvenim pozicijama	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednake plate za obavljanje istih poslova	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti

9. U kojoj mjeri smatrate da je rodna ravnopravnost zastupljena u Upravi policije Crne Gore?

- a) nimalo
- b) djelimično
- c) neopredjeljen/a sam
- d) u velikoj mjeri
- e) u potpunosti

10. Po Vašem mišljenju, u kojoj mjeri navedeni segmenti rodne ravnopravnosti postoje u policiji Crne Gore?

Jednaka zastupljenost muškaraca i žena	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednake šanse za zapošljavanje	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednake šanse za napredovanje u karijeri	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Jednake plate za obavljanje istih poslova	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti

Ukoliko želite nešto da dopišete ili da date pojašnjenje odgovora na prethodno pitanje, možete to učiniti ovdje.

11. Koje poslove u policiji, po Vašem mišljenju, treba da obavljaju žene

Poslove uniformisane policije	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Poslove kriminalističke policije	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Administrativne poslove	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Rukovodeće poslove	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem

12. Koliko je rodna ravnopravnost važna za ostvarenje uloge koju policija ima u društvu i interakciju policije sa građanima?

- a) nimalo
- b) djelimično
- c) neopredjeljen/a sam
- d) u velikoj mjeri
- e) u potpunosti

Ukoliko želite možete obrazložiti Vaš odgovor ovdje

13. U kojoj mjeri dolje navedeni iskazi odslikavaju Vaše mišljenje?

Vjerujem da moje kolege vrednuju moj rad	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Mogu da iskažem svoje mišljenje bez bilo kakvih negativnih posledica	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Moram napornije da radim da bi me kolege smatrale jednakim/om	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Često sam izostavljen/a iz aktivnosti koje se sprovode u mom timu	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Kolege nemaju visoka očekivanja od mene	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Kolege ne žele da budu sa mnom u timu zbog mog pola	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem

14. Po Vašem mišljenju, koji vid rodne (ne)ravnopravnosti u porodici je najviše zastupljen u Crnoj Gori? (Navedite samo jedan odgovor)?

- a) diskriminacija prilikom nasljedstva
- b) nepružanje jednakih mogućnosti školovanja muškog i ženskog djeteta
- c) nejednaka raspodjela kućnih poslova
- d) drugo (Navedite šta? _____)

15. Po Vašem mišljenju, u kojoj mjeri se žene u Upravi policije suočavaju sa problemima:

Usklađivanja materinstva sa karijerom	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Seksualnog uznemiravanja na poslu	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Težeg napredovanja	nimalo	djelimično	neopredjeljen/a sam	u velikoj mjeri	u potpunosti

Ukoliko želite da dopišete ili da date pojašnjenje odgovora na prethodno pitanje možete to učiniti ovdje.
(Opcioni odgovor)

--

16. Kakav je odnos rukovodilaca u policiji prema ženama?

- a) veoma dobar
- b) dobar
- c) neopredjeljen/a sam
- d) loš
- e) veoma loš
- f) drugo (Navedite šta? _____)

17. Da li je omogućeno nesmetano korišćenje posebnih uslova za majke male djece vezano za oslobođenje od smjenskog rada, premještanje na rad van mjesta boravka i slično?

- a) veoma malo
- b) djelimično
- c) neopredjeljen/a sam
- d) u velikoj meri
- e) u potpunosti

18. Da li je i u kojoj mjeri proces evropskih integracija uticao na poimanje rodne ravnopravnosti u policiji Crne Gore?

- a) veoma malo
- b) djelimično
- c) neopredjeljen/a sam
- d) u velikoj mjeri
- e) u potpunosti

19. U kojoj mjeri, po Vašem mišljenju, postoje sljedeće prepreke za veću zastupljenost žena u obavljanju policijskih poslova i napredovanju u službi?

Predrasuda da djelotvorno obavljanje policijskih poslova zavisi od sposobnosti za korišćenje prinude	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti se slažem
Tradicionalno shvatanje uloge žene u porodici i društvu	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti
Političke veze	nimalo	djelimično	neopredjeljen(a) sam	u velikoj mjeri	u potpunosti

Ukoliko želite da dopišete ili da date pojašnjenje odgovora na prethodno pitanje možete to učiniti ovdje.
(Opcioni odgovor)

20. U kojoj mjeri Vam je teško da uskladite profesionalne i porodične obaveze

- a) nimalo
- b) djelimično
- c) neopredjeljen/a sam
- d) u velikoj mjeri
- e) u potpunosti

21. Na koji način bi rodna ravnopravnost u Upravi policije mogla da se unaprijedi?

Promenom svijesti o položaju žene u porodici i društvu	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Zapošljavanjem većeg broja žena u policiji	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Davanju podstreka za napredovanje u službi ženama	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem
Obezbjedenjem boljih uslova za rad u smislu usklađivanja profesionalnih i porodičnih obaveza	ne slažem se	djelimično se slažem	neopredjeljen(a) sam	slažem se	u potpunosti se slažem

Ukoliko želite da dopišete ili da date pojašnjenje odgovora na prethodno pitanje možete to učiniti ovdje.
(Opcioni odgovor)

22. Molimo Vas da unesete bilo kakve dodatne komentare koje imate

Hvala Vam na vremenu koje ste izdvojili za popunjavanje ovog upitnika.